

Izhaja ob 4 zjutraj.

Stane mesečno 10— Din
za inozemstvo 20—

Oglaš po tarifu.

Uredništvo:

Miklošičeva cesta št. 16/1
Telefon št. 72

JUTRO

Dnevnik za gospodarstvo, prosveto in politiko.

Upravišтво:

Ljubljana, Prošernova
ul. št. 54. Telef. št. 36.

Podružnice:

Maribor, Barvarska ulica
št. 1. Tel. št. 22.
Celje, Aleksandr. cesta.

Račun pri pošti, čekov
zavodu šte. 11.842

Ljubljana, 30. septembra.

Danes hoče biti vse proti režimu. Od negativnega boja proti režimu žive vse opozicijske stranke. Pobijanje režima je najkomodnejše opravilo za malokontente vseh vrst. Kdor ne more neovirano veriti v tihotapiti, udriha čez režim, kdor bi rad videl, da bi mu brez dela leteli v usta pečeni piščanci, zabavlja čez režim, če se pri vozu zdrobi kolo, ali če komu pogine konj, vsega je kriv edinole režim.

Med onimi, ki danes obsojajo režim in ga rušijo, je več bivših ministrov, hrvatskih banov, poverjenikov in drugih dostojanstvenikov, ki so sami krepko držali isti režim, ko pa so mu činoma radi nesposobnosti morali zapustiti visoka odgovorna mesta, so začeli radi užaljenih ambicij pljuvati na vse vprek in seveda tudi na svojo malenkostno preteklost. Le malo je treznih ljudi, ki pravično in pravilno presoja položaj ter strogo ločijo nedostatke in opustitve, ki so nujne posledice svetovne vojne in velikega preobrata, od onih pogreškov, ki izvirajo iz režima samega. Še manj je onih, ki bi hoteli priznati tudi najmanjše uspehe in najskromnejšo dobro voljo onih, ki se trudijo v režimu poboljšati razmere, kakor tudi ni veliko ljudi, ki bi imeli zadosti potrpežljivosti ter uvidevnosti, da tudi pri najboljši volji ni mogoče preko noči vsem vsega ustreči.

Mlada država smo. Jugoslavija se je rodila v najtežjih razmerah in v veliki neri na razvalinah svetovne vojne. Na vseh poljih primanjkuje pravih strokovnjakov, pustolovci, demoralizirani ljudje, ali pa nesposobni ljudje z dobro voljo in z dobrim namenom na žalost izpopolnjujejo verzeli. Hvalimo Boga, da smo Jugoslavlani narod, ki je še zelo primitiven in skromen.

Po vseh pokrajinah Evrope je danes veliko slabše, kakor je bilo pred svetovno vojno. Ako nam inozemci in uvidni poznalci razmer zadržujejo, da je pri nas relativno še jako dobro, moramo tako mnenje vsaj upoštevati. Nobenega dvoma ni, da se razmere v splošnem boljajo, četudi posredni stavovi ter posamezni ljudje momentano še trpe veliko gorja. Prišlo bo tudi za te odrešenja, ker je že na potu in ker priti mora!

Tudi mi smo za to, da se takoj zruši režim, ako je to odločilno za narod in za državo. Kdor pa v kaosu ruši še ono, kar edino še stoji trdno, se mora zavedati velike odgovornosti pri takem početju. Vprašati se moramo: Kdo naj nadomesti režim? Radić, Gosar, Derić, Bernot, Stefanović itd.? Morda je tudi nekaj dobrega v vseh teh ljudeh. Gotovo pa je, da so vse te sile, če popolnoma abstrahiramo vse njihove slabosti, vendarle za nosilce razlisa absolutno nedostopne. Praksa dokazuje, da je v danih razmerah edinole demokratično-radikalna koalicija sposobna tvoriti podlago režima. Brez te koalicije lahko postane kaos popoln, o tem si je vsakdo na jasnem, kdor zna v politiki šteti do pet. Videli smo celo, da je stari gospod Pašić v naši državi zelo potrebno zlo. Značilno je le, da so laudatores gosp. Pašića sedaj naenkrat tudi laudatores zagrebskega kongresa ter pejojo pesem o potrebi, da nastane konec režima. To dokazuje, da so pri nas tudi že najkonservativnejši elementi izgubili čut za politično odgovornost.

Konec režima znači konec koalicije radikalcev in demokratov z vsemi nujnimi posledicami. Obnovitev normalnega političnega življenja je mogoče misliti edinole po volitvah. A kaj do tedaj? Kriza, dolgotrajna brezvladje, ki mora upropasti vse dosedaj zasnovane vladne in parlamentarne akcije. Le ne samo to. Če pa režim, bo padel radi nesoglasja vladnih strank glede ustave. Ni izključeno, da bi se morale prihodnje volitve vršiti mesto za redno narodno skupščino, za novo konstituantno. Vse to, kar smo s strahom prestali, bi se začelo znova pred nami odigravati: mučni ustavni boji. Mesto za nadaljevanje notranje konsolidacije uporabljale bi se vse najboljše sile v državi samo za ta boj; država in narod bi bila vržena nazaj v kaos, nazaj v dobo pred vidovdanskim ustavo. Vpiti proti režimu in klicati za njega odstranitev, je lahka stvar. Ali kdo naj nosi odgovornost za tako brezglavo nezvestnost?

Ali prevzamejo klerikalci, narodni socialci in gospodje okoli «Slov. Naroda» odgovornost, ako bo moralo uradništvo potem še morda par let čakati na sprejetje službene pragmatike? Ali prevzamejo omenjeni odgovornost, ako bo naša valuta čez noč vržena daleč nazaj ter s tem prizadejan vsemu gospodarstvu smrti?

Venizelistična vlada na Grškem

REPUBLIKANSKI PUČ SE NI POSREČIL. — VENIZELOS POSREduje PRI ZAVEZNIKIH.

Pariz, 30. septembra. (Izv.) Iz Grčije tudi danes ni točnih vesti. Poročila listov si nasprotujejo, a tudi vesti, ki jih objavljajo «Agence Havas» se čisto pobijajo. Gotovo pa je, da je revolucija zmagala na vsej črti in da so se ji priključili tudi vsi vojaški oddelki v Epiru in Traciji, ki so se do sedaj obojevali. Kralju, ki je bil do sinoči strogo zastražen, je bila danes vrnjena svoboda pod pogojem, da nemudoma zapusti Grčijo. To se je zgodilo.

Sinoči so se raznesle po mestu vesti, da so revolucionarji proglasili republiko in odstavili tudi novega kralja Jurija. Te vesti se v tej obliki ne potrjujejo, ampak izgleda, da je šlo le za poskus oddelka mornarjev, ki pa ni uspel. Kralj Jurij je še na prestolu, vendar pa nima nikakega vpliva na razvoj dogodkov. Ključ do situacije je v rokah Venizelosa. Ako se novi kralj želim sporazume, bo še ostal kljub temu, da je danes očividno večina prebivalstva republikanskega mišljenja. Mnogo bo odvisno tudi od izida prihodnjih volitev, ki se bodo bržčas vršile v znamenju boja za ali proti monarhiji. Venizelisti računajo na popolno zmago.

V francoskih vladnih krogih se poudarja, da preobrat na Grškem ne poudarja v nobenem oziru na francosko stališče v orijentalnem vprašanju. Francija je slej ko prej mnenja, da je treba ugoditi turškim zahtevam, v kolikor so upravičene.

Anglija je pripravljena na vojno

TURKI PRED CARIGRADOM. — ANGLEŠKI VRHOVNI POVELJNIK DOBIL NALOG IZPRAZNITI NEUTRALNO CONO.

Pariz, 30. septembra. (Izv.) Po vesteh ki so dospеле nocoj v Pariz, potrjujejo, da hoče Anglija v resnici riskirati vojno s Turčijo. Večina današnjih jutranjih pariških listov izjavlja, da se ne more več prepričati angleško-turški spopad ter obžaluje Lloyd Georgea, da je zakrivil postritev položaja.

London, 30. septembra. (Izv.) Položaj se poostreje od minute do minute. Vsak hip prihajajo nove alarmantne vesti. Tako poročajo «Times», da so se pojavile turške čete na morski obali nasproti Carigradu; nevtralne cone sploh ne respektirajo več. Čanik so že skoraj popolnoma obkolile.

Nervoznost v angleški javnosti narasča zato od hipa do hipa. Ogrunna večina prebivalstva zaupa vladi in pričakuje od nje, da bo storila vse v varstvo angleških interesov. Pripravljeni so tudi na skrajne žrtve, ako ne bo drugega izhoda. Možnost vojske se razpravlja mirno. Splošno se smatra, da je malo upanja na mirno poravnavo, ker se Turki preveč zanašajo na razcepanost Evrope. Javnost splošno računa na izdatno pomoč dominijonov.

Tudi izvajanja današnjih jutranjih listov potrjujejo, da je položaj na bližnjem vzhodu izredno resen. «Daily Chronicle» piše, da visji vprašanje mira ali vojne le na niti. Navzočnost turških čet v nevtralni coni je ustvarila nemogoč položaj. «Daily News» izjavljajo, da stoji Anglija pred vojno, ako se Turki ne umaknejo. «Daily Express» ceni turško vojsko na 60.000 do 70.000 mož brez irregularnih čet. Vse je pripravljeno za vse možnosti, ki bi nastale v položaju. «Westminster Gazette» ugotavlja, da je v spodnji zbornici do-

Atene, 30. septembra. (Izv.) Novi grški kabinet je sestavljen nastopno: Predsedništvo in vojna Charalampi, zunanje zadeve Kanelopulos, notranje Krokidas, mornarica Papachristos, socialno skrbstvo Boliadis, promet in poljedelstvo Valigas, prosveta Giotis, finance Dionidis, prehrana Embryikos. Razen Dionidisa, ki je bil že enkrat finančni minister, so vsi novi možje. Vsi pa so znani venizelisti.

Pariz, 30. septembra. (Izv.) Venizelos je sinoči odpotoval iz Pariza v London. Kakor javljajo listi, se Venizelos sestane v Londonu z angleškim zunanjim ministrom lord Curzonom ter odpotuje nato preko Pariza v Rim. Kakor se govori, se trudi Venizelos, da doseže sprejem Grčije v skupnost zaveznikov.

Kralj Konstantin zapustil Grčijo. Atene, 30. septembra. (Izv.) Kralj Konstantin in njegova rodbina so danes odpotovali iz Aten v Palermo, kjer se nameravajo stalno naseliti.

Narodna skupščina razpuščena.

Atene, 30. septembra. (Izv.) Vodja revolucionarnega komiteja Gonatas je še pred sestavo nove vlade razpustil narodno skupščino ter razpisal volitve za mesec november.

bila večina struja, ki je za odločitev z vojaškim nastopom.

London, 30. septembra. (Izv.) Po notih, ki se je izdala po nocojšnji seji kabineta, je popolnoma nemogoče, da bi se Turkom dovolilo, da ostanejo pred angleškimi postojankami. Postopanje Turkov je naravnost izzivanje proti britski državi ter je v nasprotju z noto zaveznikom. Reuterjev urad doznava od dobro podučene strani, da je Kemal paša sporočil vrhovnemu komisarju v Carigradu, generalu Pelleju, da ne namerava umakniti turških čet iz nevtralne cone.

ANGLEŠKI ULTIMAT KEMAL PAŠI.

Pariz, 30. septembra. (Izv.) Potrjuje se, da je angleška vlada brzojavila angleškemu vrhovnemu poveljniku generalu Harringtonu, naj doseže, da Turki ali prostovoljno ali na drug način izpraznijo cono pri Čanaku. Vlada je Harringtona zagotovila, da bo imel popolno podporo vlade glede izvršitve te naloge. Angleška vlada formalno ni stavila nobenega ultimata v Angori, vendar pa pomenja prošnja, ki jo bo Harrington stavil Kemal paši, ultimat.

GRSKO - TURŠKI BOJI V NEUTRALNI CONI.

Atene, 30. septembra. (Izv.) Turške čete so vrde v Strandochan, ki leži v nevtralni coni vzhodno od Carigrada ter zasedle vas Safalan. Umrili so 11 mož tamkajšnje grške posadke. Grki so napravili protinapad ter zopet zavzeli vas. Turki so v zasledovanju po hribih izgubili enega častnika in 25 mož.

Naraščajoči fašistovski izgredi

Rim, 30. septembra. (Izv.) Izgredi fašistov postajajo vedno večji. Gibanje fašistov je sedaj naperjeno tudi proti demokratom. V Bresci so fašisti pretepli posl. Benedettija, ki je pristaš Giolittija. V Pulju so fašisti zažgali delavsko zbornico.

PETDESETLETNICA ČESKIH SOCIJALISTOV.

Praga, 30. septembra. (Izv.) Danes se je vršil ob priliki 50letnice obstoja češko-slovaške socialistične stranke slavnostni kongres, ki so se ga udeležili zastopniki nemške, danske, švedske, dunajske, gruzijske in ukrajinske socialne demokracije.

ZNIŽANI TARIFI ZA ŽIVILA.

Beograd, 30. septembra. (Izv.) Te dni bo izdelana naredba za znižanje železniških tarifov za človeško in živalsko hrano.

Odgovor Kemal-paše zaveznikom

PRIPRAVLJEN NA POGAJANJA. KOT POGOJ ZAHTEVA IZROČITEV CARIGRADA IN TRACIJE.

Pariz, 30. septembra. (Izv.) Kakor javlja «Chicago Tribune» iz Smirne, je Kemal paša predvčerajšnjem sklenil, da se sestane z zavezniki na predkonferenci, ki naj se vrši prihodnji teden in ki naj razpravlja o pogojih za premirje ter določi termin za nadaljnje konference v Benetkah ali na drugem kraju Italije. Kemal paša je izdal o tem nastopni komunikacije.

Vlada velike narodne skupščine v Angori izjavlja, da se strinja z željo, ki je izražena v noti zaveznikov, toda pod nastopnimi pogoji: Carigrad in Zapadna Tracija se morata takoj izročiti nacionalistični vladi. Vlada je pripravljena sestati se z zavezniki v Muraniji k razgovoru, ki naj pripravi bodočo konferenco. Ta sklep je bil sklenjen danes s pridržkom, da ga ratificira velika narodna skupščina.

KOZAKI V TURŠKI KONJENICI!

Beograd, 30. septembra. (Izv.) Iz verodostojnih virov iz Carigrada se javlja, da

je Mustafa Kemal paša danes izročil zaveznikom svoj odgovor na njihovo noto. Kemal paša zahteva v svojem odgovoru, da se mirovno vprašanje nikakor ne sme rešiti brez Rusije in Bolgarake.

Turki so očividno popolnoma podlegli boljševiškim vplivom, kar je v Carigradu izzvalo veliko senzacijo. Opaža se tudi, da se turška konjenica pomnožuje z boljševiški kozaki, kar je povzročilo med ruskimi emigranti v Carigradu silno razburjenje in beže v velikih trumah v Grčijo in Jugoslavijo, ker se boje boljševiške osvete.

ALBANIJA IN KEMAL PAŠA.

Beograd, 30. septembra. (Izv.) Tukajšnje albansko poslanstvo je bilo pooblašeno, da se uradno odzove na vse vesti o zbiranju albanskih vojakov in dobrovoljcev za Kemalovo armado. Albanska vlada je v grško-turškem konfliktu strogo nevtralna in nima nobene zveze z angorsko vlado.

Dopolnilne volitve v odbor Zveze narodov

MALA ANTANTA OSTALA BREZ ZASTOPSTVA.

Zeneva, 30. septembra. (Izv.) Na današnji dopoldanski seji Zveze narodov se je vršila volitev nestalnih članov odbora Zveze narodov. Zveza narodov je, kakor znano, pred nekoliko dnevi zvišala število teh članov od 4 na 6. Pričakovane glave izide te tajne volitve je bilo zelo napeto, ker je bil izid z ozirom na različne nacionalne, kontinentalne in religiozne interese, ki se vedno pojavljajo pri tej volitvi, zelo dvomljiv. Pri tajni volitvi, katere se je udeležilo 46 delegatov, tako da je znašala absolutna večina 24 glasov, so bile takoj pri prvem glasovanju izvoljene v svet Zveze narodov nastopne države: Brazilija, ki je dobila 42 glasov, Španija 40 glasov, Urugvaj 40 glasov, Belgija 36, Švedska 35, in Kitajska 27 glasov. Te države so torej kot nestalni člani izvoljene v odbor Zveze narodov.

Nadalje so dobile Jugoslavija 15 glasov, Portugalska 12, Perzija 9, Kolumbija 5, Švica 3, Indija in Norveška po 2, Danska, Češkoslovaška, Avstrija, Rumunija, Haiti, Nemčija in Sijam pa po 1 glas. Potemtakem so bili dosedanja nestalni člani odbora Zveze narodov Belgija, Brazilija, Kitajska in Španija zopet izvoljeni, poleg njih še Urugvaj in Švedska. Mala antanta je ostala brez zastopstva.

ZASEDANJE ZVEZE NARODOV ZAKLJUČENO.

Zeneva, 30. septembra. (Izv.) Tretje zborovanje sveta Zveze narodov je bilo danes popoldne ob petih z govorom predsednika Edwardsa zaključeno. Pred zaključkom je lord Balfour v daljšem govoru poročal o finančni pomoči Avstrije.

Radikalni kongres v Somboru

VOJVODINCI ZAHTEVAJO SAMOSTOJNO ORGANIZACIJO.

Beograd, 30. septembra. (Izv.) Ministra dr. Ninčić in Zarko Miladinović sta odpotovala na kongres vojvodinskih radikalov v Sombor, ki se ga udeležijo tudi vsi poslanci radikalne stranke v Vojvodini. «Tribuna» poroča, da bo kongres razpravljal o zelo važnih vprašanjih, zlasti o reorganizaciji stranke v Vojvodini. Izgleda, da zahtevajo vojvodinski radikalni decentralizacijo v stranki in ustanovitev centralnega odbora za Vojvodino v Novem Sadu, vendar pa se pričakuje, da bo ta predlog propadel. «Tribuna» zatrjuje dalje, da se bo kongres izrekel proti koaliciji z demokrati in za sporazum s Hrvati, vendar pa ne pride do nikakega formalnega glasovanja med Pašičevci in Protičevci.

Beograd, 30. septembra. (Izv.) Ministrski predsednik Pašić je bil danes sprejet od kralja v avdienci, ki je trajala dve uri.

Glavna skupščina sodnikov

Beograd, 30. septembra. (Izv.) Ob 9. uri dopoldne je bila v dvorani okrožnega sodišča redna letna glavna skupščina Saveza sodnikov, katere so se udeležili delegati iz vseh pokrajin države, in na kateri je bila sprejeta soglasno sledeča resolucija: «Savez vseh sodnikov zahteva absolutno, da se projekt zakona, ki se nahaja v ministertvu pravde, takoj predloži zakonodajnemu odboru v zakonodajno regulira sedanje stanje sodnikov glede njihovih plač na ta način, da dobe sodniki poleg vseh doklad, ki jih dobe po novem zakonu ostali uradniki, še dosejanje posebno doklado». Resolucija je bila že zvečer izročena ministertvu pravde.

ZA GRADNJO MODERNIH KLVNIC.

Beograd, 30. septembra. (Izv.) Ministertvo za socialno politiko je pozvalo vsa večja mesta, da se odločijo za državno pomočjo graditi moderne klavnice. Zato je tudi pozvalo ljubljansko pokrajinsko upravo, da odobri tozadevni sklep bivšega ljubljanskega občinskega sveta.

TRGOVINSKA POGAJANJA S POLJSKO.

Beograd, 30. septembra. (Izv.) Naša delegacija za trgovinska pogajanja s Poljsko odpotuje pod vodstvom dr. Velizarja Jankovića dne 3. oktobra v Varšavo.

Iz razprave o uradniški pragmatiki

Beograd, 30. septembra. (Izv.) Danes se je na seji pododbora zakonodajnega odbora razpravljalo o V. poglavju uradniškega zakona. Členi 58.—64. so bili odstopljeni sekciji. V VI. poglavju so bili člani 65.—80. sprejeti v smislu vladnih predlogov z malimi izjemami. V členu 66., drugi odstavek, se dostavi «in onih uslužbencev, ki so starejši od članov komisije». V enakem smislu se popravi tretji odstavek istega člena. Člen 67. se izpremeni sledeče: «Razven v slučaju takih odnošajev med člani komisije in osebo, ki se ocenjuje, radi katerih se tudi redni sodniki odklanjajo.» V členih 74., 75. in 78. se podaljšajo nekateri roki. V členu 77. se črta beseda «dovoljno», tako da ostane ocena ali «odlična» ali «dobra» ali «slaba».

Prihodnja seja pododbora bo v ponedeljek.

Borza

Curth: Berlin 0.33, New York 537, London 23.46, Pariz 40.65, Milan 22.75, Praga 16.60, Budimpešta 0.2150, Zagreb 1.85, Sofija 3.15, Varšava 0.0625, Dunaj 0.0075 avstr. krone 0.0075.
Berlin: Italija 6976.25 — 6993.75, London 7191 — 7209, New York 1647.93 — 1652.07, Pariz 12.534.30 — 12.565.70, Švica 30.961.25 — 31.088.75, Dunaj 2.20 — 2.2450, Praga 5068.65 — 5081.35, Budimpešta 65.91 — 66.09, Sofija 983.75 — 986.25, Bukarešta 970. Zagreb 22.25

Ivan Kavčnik

Po večtedenski boleznii je preminil včeraj ponoči predsednik višjega deželnega sodišča ljubljanskega Ivan Kavčnik. Jugoslavija je izgubila z njim enega svojih najodličnejših pravnikov in sijajnega organizatorja sodnih oblasti. V težki dobi po prevratu je neokrnjeno vzdržal sodstvo v slovenskem delu države na višini, za katero nas zavajajo upravičeno tostran in onstran državnih meja. Rajni Kavčnik je bil mož idealne delavnosti in vestnosti, neumoren kot mravljica, prožet čuta dolžnosti kakor malokdo. Zato je upravičeno zahteval od podrejenih isto izpolnjevanje dolžnosti, katere se je zavedal sam.

Rojen leta 1858. kot sin kmetijskih staršev v Dragomeru pri Brezovici, je študiral v Ljubljani in na Dunaju pravo. Po dovršenih študijah je služboval nekaj let pri mestni občini ljubljanski. Za časa demonstracij proti Grünovemu spomeniku je bil mag. policijski komisar. Kmalu nato je prestopil v sodno prakso. Služboval je na Vrhniki, v Kranju ter v Ljubljani. V dobi reforme civilnopravnega in izvršilnega postopka je v odlični meri sodeloval pri reorganizaciji tedanjega sodstva, izpod njegovega peresa je izšel tedaj dovršen prevod »Izvršilnega reda«, izdan po družstvu »Pravnik«. V Ljubljani je bil mnogo let odličen član civilnega, trgovskega in prizivnega senata pri deželnem sodišču do leta 1914., ko je bil imenovan zaradi svojih izrednih sposobnosti za dvornega svetnika pri najvišjem kot kasacijskem sodišču na Dunaju.

Takoj po prevratu ga je poklicala Narodna vlada v Ljubljano, da tu izvede organizacijo višjega deželnega sodišča, čigar prvi predsednik je postal. Nešteti so njegovi pravniški spisi in razprave, ki jih je priložil večinoma v »Slovenskem Pravniku«, deloma tudi v dnevnem časopisu; v zadnjem času je z izredno ljubeznijo sodeloval pri izenačenju naše zakonodaje. Še spomniti je priobčil v »Slovenskem Pravniku« temeljito študijo o srbskem sodstvu, kakor je sploh vpornil vsako priliko, da seznanja slovenske pravniške kroge s sodnimi razmerami v drugih delih države.

Umril je kot žrtev svoje vestnosti. Pred nekaj tedni je prišel ob hudem nallvu v urad, ni se dal pregovoriti da bi ne predsedoval ves dan, dasi do kože premočen, seljam pri višjem deželnem sodišču; pri tem si je nakopal hudo mrzlico, ki ga je vrgla na posteljo, s katere se, žal, ni več dvignil. Kakor sam narodno zaveden, tako je tudi svojo rodbino vzgojil v strogo narodnem in naprednem duhu; ob njegovi prerani smrti plakajo poleg vdove trije sinovi, Vladislav, bančni uradnik, Janko, bančni ravnatelj in cand. chem. Leon ter hči Bela, soproga odvjetnika dr. Šubica. — Težko prizadeti rodbini naše globoko sožalje.

Reakcija v bližnjem orijentu

Beograjsko časopisje kaže mnogo več vznemirjenosti in nezadovoljstva ob najnovejšem zaokretu položaja v bližnjem orijentu, po katerem se Turkom obeta povratek v Evropo ter vrnitev Trakije z Adrianopoljem. Da postane Turčija znova balkanska država, vzbuja največjo pozornost in skepsis; te politične reakcije ni vesel nihče.

Novinarji so posetili vnanjega ministra Ninčiča takoj po povratku iz Pariza ter ga spraševali, zakaj je pustil Turke znova v Trakijo. Njegov odgovor je zelo enostaven in pomemben: »Dajte mi 200.000—300.000 moč vojske, pa ne bo Turčije več v Evropo.«

Problem je tedaj edinole v tem. Vse koncesije, ki jih dajo evropske države Turčiji, so več ali manj izsiljene. Ker si Francozi niso mogli privoščiti visokih stroškov, ki bi jih povzročila neprestana napetost na sirske — anatolski meji, so raje koncedirali Angori Kilikijo in severni predel Sirije. Danes bi radi Angleži Turke zadržali na azijski strani, pa nimajo pri roki armade,

ki bi se postavila Kemalovim četam v bran. Evropa je danes tako naveličana vojno, da bi bilo težko kje izvršiti mobilizacijo v svrhu ekspedicije v orijent.

Pri tem nam celo ni treba precejevat moči Kemalove Turčije. Ta država tudi po najoptimističnejši cenitvi nima preko deset milijonov prebivalcev; je tedaj sicer skoro še enkrat tako močna ko Grška, a je še vedno slabše od naše kraljevine. Toda Anatolija je v srečnem položaju, da nima nikjer v bližini sosed, ki bi jo nadziral in krotil, kakor kroti Mala antanta Madžarsko, kakor nadzirajo sosedje Bolgarsko ter Francija Nemčija. Armenijo, ki bi mogla prihajati v poštev, je vdušila Turčija, še predno se je bila mogla postaviti na nogo, Grško, ki je hotela igrati označeno vlogo krotileca, je strla Kemalova vojska, Rusija, stari, dedni sovražnik Turčije, ki bi bil, da ni bilo revolucije, glavni dedič bolnega moža ob Bosporu in tudi najprimernejši krotilec, ta ista Rusija je danes glavni — zaščitnik Angore. Tako je mogel Mustafa Kemal z armado, ki bi v srednji Evropi še ne pomenila bogve kaj, izsiliti revizije zanj neugodnih mirovnih pogojev.

Tako se je izmed premaganih centralnih držav edina — ali smemo reči prva? — Turčija restavrirala in more danes pozitivno vplivati na lastno usodo. Tega doslej razen nje še nobena izmed premaganih sil ne more.

Turčija se očitno dobro zaveda, kako ugodno so šanse zanjo. Dobro vé, kako nepopularna je danes vsakršna vojna v Evropi, vé, da tudi Anglija danes pretežno spravi 200.000—300.000 ljudi na Dardanele in Bospor. Zato po mili volji »deportira« grško in armensko prebivalstvo iz Smirne in okolice, pošilja svojo konjenico na sprehode po nevtralnici zoni in priglašeno vedno objestnejše mirovne zahteve. Ona se hoče znova zabarikadirati za Dardanele in Adrianopoljem in v tej poziciji upa doseči še marsikaj, kar se zdi danes še nedosegljivo.

Turško politiko je že od nekdaj odlikovala zmožnost zavlačevanja in spretnega čakanja na pripravne momente. Turška diplomacija je bila znana po izredni vztrajnosti in spretnosti izrabljati ugodne zaokrete položaja in izslediti vsakokratne zadrege nasprotnika. Po tej tradiciji se ravna tudi sedaj in, kakor je podoba, ne z majhnim uspehom.

Politične beležke

— Iz demokratske stranke, Minister n. r. dr. Kukovec se je včeraj vrnil iz Beograda, da se udeleži javnih shodov, ki so sklicani za danes na Koroskem, kjer bo govoril o politični zunanji in notranji situaciji. Obe demokratski organizaciji, ljubljanska in mariborska, določita ta teden delegate za sejo glavnega odbora demokratske stranke, ki se bo vršila dne 10. oktobra v Beogradu, da sklepa o političnem položaju.

— Brezglavi režim. »Slovenec« pod tem naslovom na dolgo razklada svojo modrost o zunanji politiki. Piše, da angleški in francoski kabinet vsak dan polnoštevno zborujeta radi orijskega vprašanja, naš kabinet pa ne. Zunanji minister Ninčič da drži s Francozi, Pašić z Angleži. Tudi sicer se mnogo ugrebla, kaj bo in kaj naj bi bilo, le brezglava vlada, da noče dati nobene izjave. Samo dr. Korošec je bistra glava, ki je pravo pogodil na mariborskem shodu SLS, »povzdignil svoj glas in zahteval edino za našo državo pametno in koristno zunanjepolitično smernico«. Sedaj, ko se »nekaž kuh« in ko »Turk škili čez mejo«, je res prava sreča, da imamo dr. Korošca ter diplomate okoli »Slovenca«. Morda to gospodo še Angleži in Francozi povabijo, da pridejo razvozlat voz.

— Klerikalcem noče koalicija skupaj. Da se obrzi prejšnja koalicija v

ljubljanski mestni list, imajo interese samo klerikalci, ker so samo oni imeli od nje profit. Narodni socialisti so radi koalicije s klerikalci strašno trpe in le sreči, da se je občinski svet razpustil, se imajo zahvaliti, da se njihove vrste radi bratstva s klerikalci niso še bolj razkrojile, kakor so se že. »Jugoslavija« sicer še vedno piše, da je klerikalizem »prazen strah«, vendar se NSS ne upa tega svojim pristajem javno povedati. Zadnjič je za hrbtno NSS zbarantal s klerikalci g. Pesek, sedaj pa menda tudi nekateri poskušajo sklepati zvezo, kar pa vsi doledni in v resnici napredni pristajci prav odločno obojajo. Socijaldemokrati radi svojih neštetihi frakcij sploh več resno ne prihajajo v poštev za koalicijo in še to, kar je od socijaldemokratov ostalo izpoveduje, da je najpametnejše, da nimajo s klerikalci nič opraviti. Še celo zveza med klerikalci in komunisti ni še gotova. Na eni strani se te koalicije brani konservativno krilo SLS, zlasti pa gospodarski krogi, ki pretijo, da ne bodo šli volit, če se SLS zveže s komunisti, na drugi strani sta pa tudi med komunisti dve struji, ena, ki je za skupen nastop s klerikalci, druga pa ima še vedno v spominu streljanje delavcev na Zaloški cesti in noče biti privesek »črne gospode«, četudi ima ona rdeče roke. Klerikalci so zelo slabe volje, ker jim koalicija tako nagaja.

— Nova Häuslerjeva izjava. Izzvan po Radičevih in »Hrvatovih« strelcih, objavlja dr. Häusler v »Slobodni Tribuni« novo izjavo, v kateri objavlja, da je bil neposredni povod njegovemu izstopu iz Radičeve stranke, ker je Radič pozval v svojo stranko zajedničarja dr. Rotkovića, ki je bil ob volitvah Häuslerjev protikandidat v sremski županiji. Häuslerju je Rotković sam povedal, da ga je Radič pozval v svojo stranko, čes, da so zajedničarji okrog »Hrvata« same budale. In nedavno je imel Radič z dr. Rotkovićem shod v Raši, kjer je predstavil Rotkovića kot bodočega podpredsednika seljaške stranke. Ako hočejo cementirati svoje glave okrog »Hrvata« še nadalje »bulazniti«, jim zatrjuje gosp. Häusler, se bodo v polemiki kmalu morali uveriti, da vodi njega edino prepričanje, za katerega bi se izplačalo staviti življenje na kocko, ne pa le dočakati kako strelco iz častite redakcije »Hrvatove«.

— O situaciji v Hrvatskem bloku se je Stipa Radič v razgovoru z dopisnikom »Hrvatskega lista« izjavil, da ne more biti boljša, kakor je, kajti Hrvatski blok je osnovan na zajedništvu sledečih prepričanj vseh v bloku združenih strank: da tvorijo Hrvati in Srbi ne samo dva povsem različna in samostalna naroda, temveč tudi dva etnično in kulturno različna sveta; da so Hrvati vedno imeli in imajo še danes svojo posebno hrvatsko državo, kateri je bil dne 28. decembra 1920 položen novi moderni temelj kot seljaški mirovni republiki; da se »pošteni in pravedni« erbski narod« lahko sporazume s Hrvati kot narod z narodom, država z državo. V teh osnovnih mislih je Hrvatski blok edinstven, mala nesoglasja ne pomenjajo nič, ker proti beograjskim oblastnikom ima blok enotno taktiko.

— Prorokovanja. V Protičevem »Radikalu« najavlja g. L. (Lenard ?) pod zaglavjem »Politične borbe v Sloveniji« izgleda za bodočo volitve. Strank je v Sloveniji obilo, g. L. jih našteva in analizira po vrsti vseh sedem, prštevisi še socijalistične frakcije, grupo avtonomistov, ki je »programatično najsorodnejša klerikalcem«, ter radikalno in nemško stranko, ki sta šele v povojih. V glavnem pa sta le dva tabora, kajti borba se principielno vodi le glede revizije ustave. Izgledi pa so sledeči: demokrati so v težki triz, samostojna stranka, ki je izključno v italijanske interese velikih posestnikov ter mesarskih izvoznikarjev, je izgubila 70

odstotkov na konto klerikalcev, Komunistov in republikancev; socialisti so razcepljeni v tri frakcije; prvotna socijalistična stranka, katere »glavni maher« je Zvonimir Bernot, »neizvoljeni poslanec, ki že dve leti prejema dnevnice komunističnega mandata za mariborski okraj«, je precej »kopnela«; celotno pa so socialisti izgubili polovico pristajev in dobijo kvečjemu dva mandata na Štajerskem, na Kranjskem pa sploh nič. Tako čaka vse režimske in polrežimske stranke v Sloveniji težak poraz. Opozicijske stranke pa vse beležijo znaten porast. Klerikalci zopet dobijo absolutno večino; njim najbližji narodni socialisti pa navzile znatnemu napredku ne bodo po novem volilnem zakonu dobili — najbrž in zalibog — niti enega mandata. Komunisti bodo še močnejši kakor doslej, in slovenska republikanska stranka je preotela del pristajev socialistom in samostojnežem. — Končno modruje g. L.: Ako še Srbi odvržejo Pašičev režim, ki je škodljiv državnemu in narodnemu edinstvu, se bo znašla ogromna večina Srbov, Hrvatov in Slovencev na okupu za novo boljše, pametnejše in bolj demokratično ureditev države na osnovi narodne volje in medsebojnega sporazuma.

Prosveta

Ljubljanska drama.

Nedelja, 1. oktobra: »Hlapci. Otvoritvena predstava. Izv.
Ponedeljek, 2. oktobra: »Hlapci«. A.
Torek, 3. oktobra: Zaprti.
Sreda, 4. oktobra: R. U. R. Izv.
Četrtek, 5. oktobra: R. U. R. B.
Petek, 6. oktobra: »Romantične duše«. Izv.
Sobota, 7. okt. »Romantične duše«. C.
Nedelja, 8. oktobra: »R. U. R.« Izv.

Mariborsko gledališče.

Nedelja, 1. oktobra: »Obični čovek«. Izv.
Torek, 3. oktobra: »Revizor«. B.
Četrtek, 5. oktobra: »Satan v ženski«. Izv.

Gledališki abonmaji v Ljubljani se sprejemajo v gledališkem knjigovodstvu (dramsko gledališče) še v ponedeljek dne 2. oktobra popoldne od 4. do 6. ure, v torek dne 3. oktobra popoldne in popoldne in enako v sredo dne 4. oktobra.

XXIV. umetnostna razstava v Jakopičevem paviljonu se zaključuje danes, dne 1. oktobra ob 6. uri popoldne.

Znana plesna umetnica Valerija Kratinova, profesorica na slovitom Dalcrozejevem zavodu v Helleranu, priredi na prošnjo svojih jugoslovanskih gojenk iz Hellerana več produkcij pod naslovom »Večer dramatičnih plesov« tudi v Jugoslaviji. Nastopila bo dne 7. oktobra v Ljubljani v Filharmoniji, dne 10. oktobra pa v Mariboru v mestnem gledališču.

Mestno gledališče v Celju. Dramatično društvo v Celju obdrži mestno gledališče tudi v letni sezoni 1922/23 v našem ter še skrbno pripravljaj obširen in vsestransko zanimiv program, ki bo obsegal najboljša domača in primerne tuje igre. Prijavljenih je doslej že zadostno število diletantov, med njimi prvovrstne stare, a tudi nekaj novih moči. Kot otvritveno predstavo vprizori društvo Govekarjeve Legijonarje v četrtek, dne 5. oktobra. V vlogi Joža nastopi priljubljeni in za razvoj celjskega gledališča mnogozaslužni Rafko Salmič. Igra se ponovi v soboto dne 7. oktobra zvečer in v nedeljo dne 8. oktobra popoldne.

Na ponedeljkovem koncertu ge. Papove v ljubljanski filharmoniji bo pridelateljica proizvajala med drugimi ravno dokončano novo skladbo našega velezaslužnega skladatelja St. Premra »Znamenje« (Gregorčič).

Vojanov spomenik. Prve dramske umetnice Nar. divadla v Pragi so na inicijativno gđ. Suchankove v nedeljo sklenile, da osnujejo odbor za postavitev Vojanovega spomenika. Vojan je bil doslej največji češki igralec in je umrl predlani.

kali svobodo. Jasni se in zmagamo tudi današnje težave. Naših ljubčkov ne bodo več zaničevali Nemci, jih odričvali in poniževali, jih mučili z nemščino, ki nima nobene oblasti več nad nami, ter jih pošiljali končno pred tope leve za svojo korist. Naši ljubčki so prišli iz najprejše teme na najsvetlejšo luč. Naši učitelji jim dajo poleta in radosti za življenje in delo ter jim dopovedo, da so lahko srečni, ker so otroci ljubezni. Kar rodi in vzgoji ljubezni, pa je najlepše in najboljšo.

Znamenita iznajdba

Dne 25. septembra je na kongresu v Leipzigu na oddelku za tehnično fiziko predaval inž. Rosenbaum o najnovejši posrečeni in izpopolnjeni iznajdbi brezžičnega telefoniranja iz vlaka, ki vozi Z novo iznajdbo je končno rešen problem, ki je že dolgo časa belil glave tehnikom. Predavatelj je razlagal najnovejšo metodo in razkazoval aparate, kakršni so za poskušnjo v Nemčiji že montirani v oddelkih tretjega razreda navadnega brzovlaka. Za poskušnjo so takšni aparati, izdelani pri tvrdki Huth v Berlinu, že uvedeni pri brzovlakah med Berlinom in Hamburgom. Z njimi morejo potniki iz vlaka ravno tako telefonsko govoriti z raznimi zasebniki v Berlinu ali Hamburgu, kakor s svojega doma ali pisarne.

Ta dalekosežni uspeh utegne popolnoma preobraziti dosedanje telefonsko

Angeli o češki kulturi. Angleški pisatelj Edwin Muir je objavil v newyorškem dnevniku »The Evening Post«, da bi morali Angleži prevajati tudi iz češčine. Vrehlicky, Březina, Sova, Bezruč in Machar so poeti, ki zaslužijo, da jih pozna svet. Tudi o čeških dramatikih Šramku in K. Čapku govori Muir. O Nar. divadlu v Pragi pa piše, da je »relativno najboljšo gledališče v Evropi!«

Sport

Službene objave Lahoatletskega saveza za Slovenijo.

V svrhu preprečenja različnih neutemeljenih govoric in domnev priobčimo tri točke iz dnevnega reda seje tehničnega odbora Lahoatletičnega saveza za Slovenijo z dne 28. t. m.

ad t. 1.) Pri finalu stafetnega teka 4 X 100 m, je II. moštvo S. K. Primorja, Ljubljana, placiralo na tretje mesto, (prvo mesto S. K. Primorje I., drugo mesto S. K. Ilirija I.). Ker pa je bil zadnji tekač omenjene stafete spremljan po tekašišču od drugega tekača tempodajalca (Schriftmacher), je bil takoj vložen od saveznega starterja diskvalifikacijski protest, katerega je jurija glasom § 2., točka 4, saveznih pravil, odstopila tehničnemu odboru v končno odločitev. Tehnični odbor je na podlagi omenjenega protesta, glasom § 38. Občega pravilnika JAS. 1921. diskvalificiral drugo stafeto S. K. Primorja. Proti temu odloku pristojna klubna na podlagi § 13., točka 3., saveznih pravil, pravica priziva na upravni odbor saveza v roku 14 dni s protestno pristojbino 20 K.

ad t. 2.) Nadalje je tehnični odbor vzel na znanje diskvalifikacijski odlok sodniške jurije z dne 27. t. m., glasom katerega se na podlagi istega delikta po § 38., Pravilnika JAS., diskvalificira tretji plasirani tekač S. K. Primorja, Ljubljana, pri teku na 10.000 m. Proti odloku jurije ima klub pravico priziva na savez (tehn. odbor) v roku od 48 ur. Ker ni bil v določenem času vložen nikak priziv, postane diskvalifikacija sodniške jurije pravomočna.

ad t. 3.) Zadeva Valtrich, Zanetič se je rešila na sledeči način: Na podlagi protesta enega saveznih odbornikov proti verifikaciji doseženih rezultatov po omenjenih članih S. K. Primorja, (kršenje splošnih pravil in predpisov o amaterskih pravilih JAS. 1921, nedopustna verifikacija in startanje za dva različna kluba, v tem slučaju za S. K. Primorje, Ljubljana ter za neki goriški oziroma tržaški klub), je bilo sklenjeno, da se najprvo pozoveta omenjena dva gospoda na osebni zagovor in nastop dokaza resnice. Na podlagi izjav in dokazov se potem odstopi cela zadeva Jugoslovanskemu atletskemu savezu v Zagrebu v nadalnje postopanje ter eruiranje pri italijanski federaciji. Doseženi uspehi navedenih članov S. K. Primorja, ostanejo do preklica in končne odločitve, nadalje v veljavi.

Končna kvalifikacija klubov po točkah je sledeča: S. K. Ilirija 68 točk. S. K. Primorje 68 točk, S. K. Jadran 57 točk in Ljubljanski športni klub 3 točke. Pri enakem številu točk odločuje boljši placement poedinih klubov in sicer ima S. K. Ilirija 8 prvih mest, S. K. Primorje 6 prvih mest.

Končni prvenstveni red za moška lahoatletična tekmovalja za leto 1922. je sledeči: I. mesto S. K. Ilirija, II. mesto S. K. Primorje, III. mesto S. K. Jadran.

Damski lahoatletični miting v okviru Sportnega tedna za prvenstvo Slovenije leta 1922. se vrši danes ob 14. na igrišču S. K. Ilirije. Na sporedu je: tek 60 m, 100 m, 200 m; skok v višino z zaletom, skok v daljavo z zaletom, met krogla, diska ter kopja in stafa 4 kra 60 m. Vstopnina 5 Din, dijaki 3 Din.

K odgovodi prvenstvene tekme Ilirija : Primorje, ki je bila od LNP. napovedana za danes, a predčetrainim zopet odpovedana, nam pošilja LNP. daljše pojasnilo, ki ga danes žal nismo mogli več priobčiti. Storimo to v eni prihodnjih števil.

Poskušnje za izpopolnjevanje brezžične telegrafije in telefonije so uspele zlasti radi velikega razvoja visokofrekvenčne elektrostrojne tehnike. Njih prva posledica bo, da se bo dopeljdanji telefonski promet, ki bo seveda gostejši, vendar le omejen na lokalno poslovanje, medmestni promet na razdalje preko 50 km pa do največjih daljav bo pa v doglednem času povsem zavzela brezžična telegrafija in telefonija, ki postaja najvažnejši organ svetovnega prometa.

Danes 10 let bodo že tudi jugoslovanski brzovlaki imeli brezžične telefonske postaje in danes 20 let bo v Ljubljani v privatnih stanovanjih več brezžičnih sprejemalnih telefonskih aparatov, kakor imamo danes telefonskih postaj starega sistema. Sedanja kupčija Rade Pašica s »Association du Telegraphie sans fil« in pred kratkim javljena namera poštnega ministrstva, da zgradi na Banjici brezžično postajo s polimerom 5000 km, — to so naši prvi koraki k razvoju, čegar slikanje se zdi marsikomu danes ravno tako otročje, smešno in optimistično, kakor se je misel na resnično ustvarjenje Jugoslavije pred desetimi leti zdelo otročje, smešno in nemogoče. Tudi ko je Graham Bell leta 1877. prvič objavil svojo iznajdbo, telefon, so se mu smejali isti ljudje, ki so deset let pozneje izjavili, da brez telefona ne morejo več uspešno poslovati. Čas hiti!

Naši abecedarji

Zopet se je začela šola za najnovejšo generacijo: 1916 letniki so na vrsti. Učitelji in učiteljice jih še spremljajo skrbno po stopnicah prav pred vrata, kakor pastirji čredo nedoraslih ovac. In matere in očetjo jih vodijo in spremljajo jutraj do teh vrat ter jih sprejemajo v svoje varstvo pred temi vrati. Zakaj čisto samih se jih še ne upajo pustiti v šolo in iz šole. Prenerodni, prešibki, plahi, zamišljeni, raztreseni so še; lahko bi se kam zagledali in povoženi bi bili njih ljubčki: 1916 letniki, porojeni v obupu, žalosti, vzgajani v skrbih in med stradanjem!

Ko so jih matere spočele, je trajala vojna že dobro leto; ko so jih rodile, smo imeli krušnice in močnice, vse možne karte, izkaznice in leg'imacije. Če si hotel ziniti, si moral pre, prositi; če si hotel kupiti, si moral dokazati, da imaš pravico trošiti svoj denar. Bila je takrat strašna doba črna kruha, ki je izgledal kakor posušeno in razpokano blato, doba koruze, ki smo si nado njo kvarili zobe in žlečode. A še tega tako pičlo, da smo bili vedno lačni. Ničesar ne vedo ti malčki, kolikokrat je zmrzovala njih mamica, da je priborila otrokom vajo za silo živčja. Kolikokrat je postajala ure in ure pred pekarno, pred mlekarjo, pred mesnico, in čakala, čakala vsa premrta, lačna in do smrti utrujena, prežden, le vršila na vratol in obanem ji je

duša trepetala: »Kje je on, moj mož? kako se mu godi? ali ga zebe? morda je ranjen? o bog, morda je že mrtev!« — Nase ni smela niti misliti! Naj je lačna, slabo oblečena, samo da so njeni ljubčki vsaj nasičeni! Vsak kosček cukra jo preštevala in masti je dobivala komaj za par dni. Surovega masla sploh ni bilo več, petrolej je bil dragocenost, sveče nerabne, mila je zmanjkovalo... kmalu si je morala že krompir tihotajati. Povsod sama prepoved, sami predpisi, sama skrb, a vedno nove sijajne zmage, vedno znova vihrajoče zastave po strehah.

In bilo je vsak dan huje. Mož je pisal, da je v bolnici, a da ni nič hudega, da pride morda kmalu domov, ker vojne bo menda kmalu konec. A tega »kmalu« ni in ni bilo! Življenje je postajalo še trše in bedneje. Ljudje so se borili za vsak grizljaj, za vsako čunjo. L. 1917! Po mestu so vozili ogromni vozički ter pobirali stare obleke, kiljake vrat in oboje, z zvonicov pa so smekali zvonove. — »Durchhalten!« Vzdržati! Le še malo, in Avstrija bo zmagala! Dojenčki in enoletni otroci pa niso imeli niti mleka, niti zdroba. Pravi čudež, da niso pomrli vsi. Matere dojile so bile okostnjaki, a vse ostale matere suhe in medle, da so se vzdrževale komaj na nogah. Koliko ponižanja, koliko beračenja, koliko mraza in lakote so prestajale! Ves dan so dirjale po mestu in iskale živčja. podnori, vsaj tolažilna beseda. In živeti

Predlog zakona o neposrednih davkih

Davčna reforma, zaključena z avstrijskim zakonom z dne 25. oktobra 1896., drž. zak. št. 220, je imela v bistvu namen modernizirati personalne davke. Praktično je šlo pri tem v prvi vrsti za to, da se davčni sistem izpolni s pravo (globalno) dohodnino, že obstoječi personalni davki pa primerno prikrojijo. Naloga gotovo ni bila lahka, zlasti če se pomisli, kako nizko je padla davčna morala pod vplivom zloglasnega Einkommensteuergesetzes iz leta 1849. Bila pa je prava igrača v primeri s problemom izenačenja direktnih davkov, ki čaka naša. Dočim je imela Avstrija enotni davčni ustroj, jih imamo pri nas štiri ali pet, ki so deloma totalno različni. Realni davki so v Avstriji igrali čisto podrejeno vlogo, pri nas naj se pritegnejo tudi ti in med njimi v prvi vrsti zemljarina, ki je že iz tehničnih razlogov sama ena najkopičnejših točk vse reforme: v Sloveniji imamo premerjeno zadnjo pod zemljo in — četudi ne z isto natančnostjo, a v praktične svrhe zadostno! — tudi evidencirano (katastrirano) po kulturnih vrstah in boniteti, v nekdanji kraljevini Srbiji je resnično, in ne samo na oko, premerjenih šele nekaj občin, operati pa še za te niso izgotovljeni. Avstrijsko finančno ministrstvo je imelo za legislativna dela stalno na razpolago poleg finančnih teoretikov evropskega slovesa — Böhm-Bawerk je baš v svrhe reforme zamenjal akademsko z uradniško karijero in mladega Meyerja so v iste namene z izrednim advancementom pridržali v finančni službi — cel štab prvostolnih, znanstveno izobraženih uradnikov in bogato dotiran ter brezhibno poslušajoč pomožni aparat; da so bili tudi ministri sami — menda razen Steinbacha — profesorji nacionalne ekonomije in finančne vede, bodi le mimogrede omenjeno. Pri nas malo da ni moral ves ta — lahko se reče — najvažnejši del naloge opraviti generalni direktor neposrednih poreza sam.

Kljub temu in kljub mnogoterim osnutkom, katerih prvi segajo že v 60. leta minulega stoletja, je trajalo v Avstriji več let (1882—1892), da je bilve finančno ministrstvo smatralo svoj zadnji načrt, iz katerega je vzel zakon, za godnega, da ga je predložilo parlamentu. Naše finančno ministrstvo se je začelo baviti z vprašanjem šele, ko je bil gosp. Kumanudi prevzel resort, torej ne pred 27. januarjem 1921. Ker je bil osnutek predložen skupščini že začetkom septembra t. l., v najugodnejšem slučaju, to je, da bi bil g. Kumanudi od prvega dne vzel stvar v roke, naše ministrstvo ob mnogih neugodnejših pogojih torej ni imelo za svojo neprimerno težjo nalogo niti pidi dve leti na razpolago! Seveda je moral biti naš tempo ves drug. Sila kola lomi. Ključ po izenačenju je tako splošen in nujen — čeravno dostikrat brezkratičen — in parlamentarna situacija se je zdelo tako ugodna, da je gospod Kumanudi politično in do izvestne meje brez dvoma tudi stvarno ravnal pravilno, če je reformo kolikor mogoče forsiral. Če pa tudi vpoštevamo, da gg. Dunajskemu, Steinbachu i. dr. davno ni bilo treba tako hiteti, kakor g. Kumanudiju, je iz očitane paralele vendar razvidno, da je naš finančni minister dosegel rekord, na katerega sme biti ponosen, če se izkaže, da njegov osnutek vsaj v glavnem odgovarja svojemu namenu.

Predvsem je torej treba, da smo si na jasnem, kak je ta namen. Že ob tem

vprašanju, ki nikakor ni tako nepotrebno ali birokratično malenkostno, kot se zdi na prvi hip, pa zadenemo ob ne malo težkočo, namreč, da se osnutku, ki je bil pred kratkim razposlan, niso pridružile tudi materialije, na katerih osnovi so gradili. Eksistira skoraj morajo. Sicer noben pameten človek v danih razmerah od g. Kumanudija ne bo zahteval seminarnih nalog. Ne moremo si pa misliti, da bi se bil zakon, o katerega dalekosežnosti, zdi se, tudi naša javnost še vedno nima pravega pojma, ex abrupto redigiral. Ogrmnega eksaktnega dela, ki ga predpostavljajo taki zakoni, tudi najgenialnejša intuicija ne more nadomestiti, in finančno ministrstvo ne izkazuje niti sebi, niti presojevalcem svojega dela usluge, da teh materialij (motivov) ne izroči javnosti. Ne govorim v tem trenutku o njih pomenu za poznejšo aplikacijo zakona, ako naj se ta iz nižav roko delstva dvigne na nivoju, da vzdrži tudi znanstveno kritiko; niti o tem, da je presoja že legistično neizmerno olajšana, — tudi za strokovnjaka — ako se določbe razvev v koncinzi formulaciji, kakor jo zahteva tekst zakona, opišejo in tako rekoč še po domače povedo; to velja tem bolj, ker avtor osnutka naravno vseh naših obstoječih sistemov ne pozna z enako natančnostjo in se je torej nehoti v koncepciji, stilu in terminologiji prilagodil tistemu, ki mu je najbližji, s tem pa oddaljil od drugih. Vse to je, kakor samo po sebi važno, malenkost v primeri s postulatoma, da si moramo biti na jasnem, og katerih gospodarstvenih, finančnihopolitičnih, davčnopravnih in statističnih premisah je prišlo finančno ministrstvo do zaključkov, formuliranih v osnutku. Vrnimo se le k temeljnemu vprašanju:

KAJ JE NAMEN REFORME?

Da je bilo izenačenje povod in da še danes stoji v ospredju, je jasno. Že to samo pa nikakor ni tako enostavno, kakor si ravno njega najtemperamentnejši glasniki pri nas le preradi predstavljajo. O tem bo še govoriti. Na tem mestu je opozoriti, da so bili redki finančni ministri, ki niso podlegli izkušnjam, da bi davčne reforme izrabili tudi v fiskalne namene. Gospod Kumanudi pa sme takoj demisijsirati, če ga satan ni izkušal ali celo, če se ni dal premagati. Če ne drugega, stoji na obzorju regulacija prejemkov državnih uslužbencev. Z vsi gotovostjo torej lahko predpostavljamo, da nima reforma samo izenačevalnega, ampak tudi fiskalni značaj. Dokaz temu je že projekt imovinskega davka in zvišanje zemljarine. Čim manj pa je dvomiti o tem, tem bolj nas mora zanimati, finančno politično in budžetarno, finančni in kalkuli gospoda ministra. Da redni direktni davki — na vojni davek ne mislim — per saldo tudi v Sloveniji prenese še nekaj zvišanja, more le demagoško tajiti. Imamo pa še druge resurse, in ni niti treba, niti racionalno, da se ravno en vir morda čez mero izrablja, drugi pa zanemarjajo, ali nesistematično navrtja sedaj ta, sedaj oni. Kak donos torej približno pričakuje finančno ministrstvo in kako ga je izračunalo? Glede vseh teh, za presojo tako važnih vprašanj — najboljši zakon ne bo dober, če bo v tem oziru zagrešil svoj cilj! — pa tavamo še v popolni temi.

Spojen s fiskalnimi nameni pa postaja tem zamotanejši tudi problem izenačenja, ki sam na sebi — ni nikdar dostikrat ponavljano! — ni bagatelja. Razlikujem formalno in materialno izenačenje ter razumem s prvim edinstvenost zakona, z drugim enakomerno porazdelitev do se-

dal neenakomerno porazdeljenega davčnega bremena v regionalnem oziru. Jasno je, da sta oba v najtesnejši zvezi in da bi se moralo materialno izenačenje avtomatično razviti iz formalnega, ko bi se na svetu že z zakoni samini dalo vse doseči. Kako nedopustna ideologija je ravno v našem vprašanju ta domneva, je razvidno že iz osnutka samega: glej določbe o zemljarini, ki si jih bo treba enkrat še posebej ogledati. Seveda nihe ne bo štel osnutku tega specijalnega nedostata v greh, ker je žal ravno izenačenje zemljarine — dokler nimamo enotno urejenega katastra — kratkoma neizvedljivo in se bomo torej še nekaj let morali zadovoljevati s pripravljavnimi merami. Ostanjejo pa še vsi drugi davki, in vpraša se, koliko se osnutek glede teh približuje idealu in jamči že po svoji strukturi tudi za materialno izenačenje.

OSNOVA NOVEGA DAVČNEGA SISTEMA.

Kakor je razvidno iz načrta, si predstavlja g. Kumanudi izenačenje v bistvu tako, da se ogrski ustroj, kakor velja še danes na Hrvaškem in drugih nekdanjih ogrskih delih naše države, proclita na vsi kraljevino. Karakteristično zanj, kakor za našega v Sloveniji, je, da se ne naslanja na en sam davek, marveč na kombiniran sistem donosnih in personalnih (globalnih) davkov, in če je v tem oziru, t. j. edinstveni davek ali mnogovrstnost davkov, g. Kumanudi sledil ogrskemu zakonu, po mojem čutu ne more biti ugovora, kakor gotovo bi bil v marsikaterem drugem pogledu laško našel boljše vzorce. Resnica je, da bo mnogovrstnost davkov, ki bi se na ta način ne samo ohranila, ampak še povečala — glej naslednji stavek! — marsikoga razočarala. Že sedaj so tarnali davkoplačevalci — ne brez vsega razloga — da je pestrost davčnega sistema v praktični aplikaciji težko pregledati in tudi za prakso ni dobro, če se mora tako razbliniti. Kaj šele, če se osnutek uzakoni! Odpadla bi v bistvu le hišna razredarina, a še ta ne popolnoma, dobili bi pa zato dva nova: imovinski davek in davek na donos dela. Ali niti v Sloveniji, kjer so razmere brez dvoma najbolj ugodne, po moji sodbi še ni prišel čas, da bi mogli riskirati neposredni škod tudi samo do dvostranskega sistema dohodnine in imovinskega davka, kakor ga je n. pr. v Prusiji izvedel Miquel, tem manj seveda do edinstvenega davka, o katerem se tudi že fantazira, in tem večji fiasko bi doživel, kdor bi v vsej državi hotel izpeljati tak eksperiment. Če pa proti osnovni strukturi osnutka nimam načelnih pomislekov in obžalujem le, da si finančno ministrstvo z dobrimi motivi ni vnaprej zaglasilo trdna pozicije v tem važnem vprašanju, moram pa opozoriti na nekaj drugega.

PROBLEM IZENAČENJA.

Kakor vsak zakon tako bo tudi edinstveni davčni zakon enakomerno učinkoval le toliko, kolikor se bo enakomerno izvajal. To je tako banalna resnica, da si jo skoraj želim zapisati. Edinstveni zakon je torej je ena predpostavka materialnega izenačenja, nikakor pa ne že to samo — vse drugo bo morala oskrbeti eksaktnost. Evidenca posesti, pridobitnih podjetij in drugih davčnih objektov — torej prvi predpogoj uspešne prireditve — pa je v različnih pokrajinah vse prej kot na enaki stopnji. Isto velja o personalnih kvalitetah prireditelne aparata. Konstatiram s tem le obče znan faktor, ki je tudi historično in stvarno popolnoma razumljiv. Pokrajina, ki se doživela sovražno invazijo — in kakih sovražnikov! — in ki se izgubila v vojni svoje najboljše ljudi, morajo biti v tem oziru na slabšem kakor druge, tudi če prej ni bilo razlik, o čemur je pa po vsem, kar pripovedujejo popolnoma objektivne priče, resno dvomiti. Praktični vpliv teh različnosti pa se je notorično že poka-

zal pri prireditvi vojnega davka, tudi če je gotovo marsikaj pretirano, kar smo slišali. Najmanj tako važno, kot zakon sam, je torej, da se vsaj paralelno z njim, če ne že prej obravnava o garancijah, da se tudi približno enakomerno izvaja. Mislim, da o tem res ni izgubljati mnogo besedi. Opozorjam le v ti zvezi, da so morali Rumuni svojo pred nedavnim izvedeno davčno reformo sistirati in zopet uveljaviti stare zakone, ker so preoptimistično sodili o izvedljivosti (Berichte aus den fremden Staaten, št. 35/37 ex 1922., str. 1356) — opasnost, ki smo ji izpostavljeni vsaj deloma tudi mi, ker si ne morem misliti točne prireditve globalnih davkov (dohodnine in imovinskega davka), kjer niti donosni davki popolnoma ne funkcionirajo; tudi za vsakega lajka je jasno, da mora biti omejeno oblastvo za one stvarno in osebnost vse drugače pripravljeno. A zopet je napaka, da smo popolnoma nepoučeni o merah, ki jih finančno ministrstvo v tej smeri misli in mora podvzeti.

REFORMA AVTONOMNIH FINANC.

Zelo resno je tudi vprašanje, ali in koliko naj se spoji z izenačenjem davkov tudi poizkus reforme avtonomnih financ. Da obstoji medsebojna zveza — in še prav tesna — mora biti vsakemu jasno, že zaradi tega, ker se z dokladi, ki na njih pri nas še pretežno slone občinske in druge samoupravne finance, lahko ubije sam po sebi najboljši davek. Krši se pa z njimi lahko tudi ravnotežje v celokupni obremenitvi v regionalnem oziru tako zelo, da o enakomernosti ne more biti več govora. Mislim, da se ne motim, če trdim, da je dober del vriska, ki ga vzbuja izenačenje, pripisovati dejstvu, da v ti točki obstoje fundamentalne razlike med različnimi pokrajinami in da zlasti v nekdanji kraljevini Srbiji doklade k direktnim davkom za samoupravo davno nimajo tega pomena, kakor pri nas. Treba bo torej vsekakor skrbeti, da se reforma ne izpostavi nevarnostim od te strani. S tem bi pa seveda stvar še ne bila odpravljena, ker bi n. pr. limitiranje doklad, kar bi bilo najenostavnejše sredstvo, prav lahko zgrožilo interese avtonomnih zastopov. Njih potrebuje rastejo v neskončnost. Prihajajo zato čim dalje tem pogostejše projekti davščin in naklad, ki obremenjujejo konzum in pospešujejo druginjo. Prikradajo pa seveda načrte svojim specijalnim potrebam in s tem le polagajo kal novih neenakomernosti. Če gre tako naprej, nismo več daleč od vprav kaotičnih razmer, ko bo vsaka občina zopet tako rekoč svoj lastni davčni globus, kakor v davno minulih časih, in kadar dobimo še samoupravne edince višjih kategorij, se bo situacija naravno le še poslabšala.

Prislijeni bomo torej tudi pozitivno nekaj ukreniti, treba bo ne samo zapreti, marveč tudi odpreti in regulirati vire, iz katerih naj se hrani samouprava. V načrtu sem pa našel le nekaj detajlnih določb, ki se pečajo s to materijo, in sicer člena 43. in 44., ki določata, da so le zgradbe, ki so permanentno oproščene hišnega davka, oproščene tudi doklad, člen 91., ki prepoveduje doklade k rentnini, ki se pobira z odbitkom pri upniku (je bilo tudi do sedaj tako), in člen 123., ki omenja doklade k posebni pridobitni na 100%. Ali je iz tega a contrario sklepati, da se smejo vsi drugi davki, med njimi v prvi vrsti za take obremenitve najbolj občutna dohodnina, izkoristiti po samoupravi, je nejasno in tu ne bom dalje razmotiral. Gotovo pa je, da s tem vse vprašanje ni končno rečeno, tem manj, ker bi bila po osnutku prosta državna davka, s tem pa tudi doklad, vsa državna podjetja, zlasti železnice (člen 63., št. 2), najbrž pa tudi vsa državna zemljišča (člen 5., št. 2). Ali in koliko bi se izgubila, ki bi valed tega zadela naše občine, dala paralizirati eventualno z dokladi k davku od službenih prejemkov in dohodnini, se na slepo že zaradi

tega ne da reči, ker bo morala biti finančna uprava — ne glede na sigurni odpor uslužbencev — z dokladi k dohodnini skrajno rezervirana, če je došlo totalno rušiti. Vsekakor pa stoji, da hoče osnutek, v nasprotju z vsi našo dosedanja zakonodaja, pa tudi v nasprotju s teorijo, naprtiti občinam tudi dohodnino, in sicer od vseh dohodkov, razen tistih, ki so podvrženi posebni pridobitni (člen 124., št. 3). Zahvaliti se bodo imele torej morda le indirektno člen 127. — podrobnosti naj se mi tu opuste! — če jih ne bo kak bistri davčni referent prejel celo za dohodke iz javnopravnih virov, torej tudi doklad!

Ne morem si misliti, da bi bilo finančno ministrstvo prezlo zbirk načelnih in detajlnih vprašanj, ki sem jih tu skiciral in ki se vsiljujejo vsakemu poznavalcu stvarne. Baš zato mi je težko razumljivo, da in zakaj se je osnutek zadovoljil s malenkostnimi, vrh tega nezadovoljivimi prispevki, ki jih prinaša k rešitvi. Ker finančno ministrstvo v interesu ekspeditivne uzakonitve izenačenja želi, da se kolikor možno izolirano obravnava? Bojim se, da si je dalo s molkom k tej točki le izvirni rok vodstvo debate, namesto da bi jo bilo izločilo z racionalnim in nekvarno izenačenja izvedljivim projektom obdržalo v svoji ingerenci.

PODROBNA VPRAŠANJA.

Poleg teh kardinalnih je pa tudi nepojasnjena še cela vrsta vprašanj drugega reda. Naj navedem samo par vzgledov. Tako sem bil na primer prav prijetno presenečen, ko sem čital v členu 58., da je od »poreza na poduzeća i radnje« (približno naša občna pridobnina) izzet »umni i telesni rad u službenom odnosu i bezimovinska samostalna zanimanja«. Domneval sem, da je s to določbo definitivno odstranjeno dvojno obdačenje donosa iz dela, kakor je bilo recipirano še v avstrijskem zakonu iz leta 1896. z dohodnino po eni, s pridobitno svobodnih poklicev (zdravnikov, advokatov itd.) in plačarino uslužbencev po drugi strani — dvojno obdačenje, ki je pri uslužbencih brezpogojno zagrešeno, a na primer po nemških partikularnih zakonih tudi glede liberalnih poklicev, kolikor ne delajo tudi s kapitalom (n. pr. imetniki sanatorijev, izvestne advokatske pisarnice in podobno) ni bilo uzuelno. Zmota! Če obrneš le par listov naprej, najdeš člen 96., ki iz izjeme člena 98. napravi pravilo »poreza na prihod od rada«. Torej vse pri starem, ker se »prihod od rada« z malenkostno izjemo člena 128., št. 4, brez pridržka obdači tudi z dohodnino. Poostreno pa pri službenih prejemkih še s tem, da je »porez od rada« na spodaj neomejen, dočim se je plačarina pobirala le od višjih prejemkov, in s tem, da bo, kakor se zdi, samouprava tako na porez od rada in dohodnino smela naprtiti doklade, dočim je bila dohodnina do sedaj v obče, plačarina pa vsaj pri javnih uslužbencih doklad prosta. Kot kuriozum in kot karakteristično za način našega dela navedem še, da skoro v isti sapi, ko se razpošilja osnutek s temi določbami, uvaja tudi načrt Službene pragmatike poseben davek na uradniške plače!

Specijalno obdačenje svobodnih poklicev je sicer pri nas historično dano in se da kot tako, zlasti v pokrajinah s slabšo davčno moralo, koncem koncev zagovarjati. Uslužbenec pa se ne bo moglo očitati indiskretnosti, če bodo vprašali, zakaj se je osnutek odločil za svojo brez dvoma ne ravno moderne predloge. Korak nazaj se zdijo tudi kazenske odločbe. Morda mi terminologija ni dovolj jasna, toda če prav razumem člen 181., bomo po novem lahko diktirali kazni, ne da bi se nam bilo treba vprašati, ali je zatajba dolozna ali kulpozna ali le objektivno dana. O kakih procesualnih garancijah za osumljenca v obče ni govora v osnutku, marveč so najbrž

Novi Sad

V Novi Sad smo se pripeljali zvečer. Na kolodvoru je bil kratek pozdrav, nato smo sedli v kočije in avtomobile in smo se odpeljali v hotel »Sloboda«. Vozili smo se skozi široke ulice, ob dane od pritihihi hiš. Šele sredi mesta se dvignejo pred nami visoke palače, hoteli, banke itd.

V hotelu so nam nakazali stano vanja in sva odšla s prijateljem v bližnji hotel, da si urediva, kaj je potrebno. Bil sem utrujen od dnevene vožnje in sem legel na zofa. Kmalu sem zapazil, oziroma začutil, da sva zašla v mravljišče, oziroma stenišče.

Bili so časi, ko so se nemški listi norčevali iz balkanskih stenic, no med vojno so jih imeli tudi v Nemčiji in na vseh frontah dovolj. Od takrat so ostale menda povsod kot spomin na svetovno vojno. Ko sem pobil vsaj one, ki so bile že na moji obleki, sva šla s prijateljem k portirju, češ da ne bova tu spala, a nisva povedala zakaj ne. Portir pa je dobro vedel. Tiho se je nasmešnil, vrnil je nama liste in rekel: »Nič ne de, hotel je itak vsako noč razprodan.«

Pozneje sem zvedel, da je s hoteli v Novem Sadu velika težava, ker jih je premalo in se mora vsak zadovoljiti s tem, kar je. Stencil pa so tu naravnost stvar. Pomiloval sem ljudi, ki morajo spati v takih hotelih — s tem pa nočem reči, da je povsod enako. Mogoče dobite tudi čisto sobo — jaz vsaj sem spal potem jako dobro v neki sobi na kolodvoru.

Ker smo imeli še nekaj časa do večerje, smo si mimogrede pogledali gledališče, kjer so igrali »Hasanaginica«. Gledališče je menda zasebna last in bo prej ali slej treba postaviti kaj večjega in boljšega. Novi Sad je namreč zelo mešano mesto.

Ko smo stali na trgu pred hotelom — bilo je v nedeljo zvečer in na trgu je bilo zelo živahno — smo imeli občutek, da smo v Babilonu. Pozneje se seveda vidi, da je Novi Sad v temelju srbsko mesto. Saj je bila to nekoč čisto srbska naselbina, Madžari pa so jo hoteli popolnoma zadržati s svojimi naseljenci. Kajti Novi Sad je važno mesto, leži ob Donavi in ima veliko bodočnost.

Priznati moram, da mi je bil Novi Sad vedno pri srcu in da mi je bil drag že davno prej, predno sem ga videl. Če se je govorilo o njem, mislil sem vedno na Safafikov Novi Sad, ono staro srbsko mesto, ki je pred sto leti postalo središče nove srbske kulture. Saj je bila tu l. 1823. ustanovljena prva slovenska Matica — Matica srbska. Pri ustanovitvi je sodeloval Safafik, ki je ena najbolj simpatičnih osebnosti v naši slovenski kulturni zgodovini. Ravno te dni so mu v njegovi rojstni vasi Kobelarovi (v gemerski stolici na Slovaškem) odkrili spominsko ploščo. Ta kraj, kjer se je rodil tak velik slovenski mož, je bil zadnji leta popolnoma pomadžarjen. Safafikov oče je bil evangelski pastor, tih, pobožen človek. Safafik se je rodil l. 1795. in je umrl v Pragi l. 1861.

Bil je eden največjih slovanskih buditeljev in kulturnih delavcev.

Pot ga je zanesla iz Prage v Novi Sad, kjer je imel priliko opazovati mlado srbsko prebujenje. Iz teme sužnosti se je odkrivala stara slovanska zgodovina. Samostani na Fruški gori so nudili s svojimi arhivi mnogo virov mlademu slovenskemu zgodovinarju, da je zbral gradivo o prvotni zgodovini slovanstva. Z bogatimi izpiski iz starih knjig se je vračal Safafik v Prago, kjer je v največji bedi pisal »Slovanske starožitnosti«, ki so izšle leta 1837. Hotel je izdati zgodovino slovanskih literatur, pri čemer ga je podpiral tudi naš Čop, in izdal je narodopisni zemljevid slovanstva, ki je bil naravnost ogromno delo, če pomislimo, da mu je od vseh strani manjkalo podatkov. Safafik je pri svojem delu v pravem pomenu besede stradal. Ni imel niti poštenega stanovanja, pisal je v kuhinji. A verjel je v bodočnost slovanstva. V svoji skromnosti ni iskal bogatih služb, vedel je, da delo samo zasluži priznanje. Toda avstrijska vlada ni imela kruha za slovanskega učnjaka, posebno ker so ga njegovi nasprotniki dožili rusofilstva. Tako je prišlo l. 1848. in slovanski kongres v Pragi. Predsednik shoda je bil Palacký, a glavni govornik je bil Safafik. Ta govor je njegov življenjski program — pa tudi program tedanjega slovanstva. To je bil prvi, edini in zadnji njegov politični nastop — toda njegov govor je ostal zapisan z zlatimi črkami. Nade l. 1848. in slovanskega kongresa se niso izpolnile in Safafik

je tudi po tem še preživljal težke dni, ki so ga gnali v obup, tako da je leta 1860. iskal rešitve v smrti. Rešili so ga sicer iz Vltave — a življenje njegovo je bilo utrjeno od dela in boja in je naslednje leto umrl. Kdor pozna borbo naših mož v tedanjih časih, ta zna ceniti Safafika. Misel na ustanavljanje »Matic« je on prinesel iz Prage na jug — in srbski trgovci so z denarjem omogočili prvo tako društvo, ki je pozneje vršilo važno delo v naši prosveti. Danes je v Novem Sadu Safafikova ulica — sicer skromen, a zelo opravičen spomin na stari srbski Novi Sad.

Ob 9. zvečer se je vršila slavnostna večerja, pri kateri nas je pozdravil novosaški župan in stari pesnik Hranilović, ki preživlja tu kot uniatski slovenik svoje mirne dni. Ako smo imeli že prej v Vojvodini priliko pokušati dobro vino, moram priznati, da je bilo v Novem Sadu zelo dobro.

Našo večerjo je zmotil oni zanimivi slučaj, o katerem se je mnogo pisalo. V Subotici se je namreč zgodilo, da nekateri beograjski komunisti, republikanci, ali kaj so bili, niso vstali, ko se je pri banketu igrala himna. Bili so to večinoma mlajši ljudje, kakršnih ima menda beograjsko časopisje zelo mnogo in zato — tudi tako izgleda. Banket je dala subotička občina in ker se je pri tem od naše strani napilo predsednik Masaryku, je naravno sledil od češke strani pozdrav kralju Aleksandru. Ob taki priliki se igra himna in takt ali — če hočete — dostojnost zahteva, da se vstane. Beograjski mla-

diči pa so sedeli, kar smo mi obsojali že z ozirom na to, da so bili pri banketu Madžari in Nemci in da smo bili na narodni meji...

Oficijalno pa ni nihče obsodil te brezkratičnosti in je stvar prešla po par burnih osebnih debatah popolnoma mirno.

Posledica je bila, da naših častnikov zvečer ni bilo v oficirski dom, kamor smo bili povabljeni, mladščev pa njih »republikansko prepričanje« ni zadržalo, da ne bi prišli na večerjo.

Vse to se je še pred našim prihodom v Novi Sad zvedelo. Ko smo bili torej pri večerji — nekaj se je o tem že prej šepetalo — so vstopili člani nacionalne organizacije in zahtevali, da se igra himna. Nastal je šum in protest, češ da se ne sme motiti gostoljubje. Ker ni beseda zalegla — je počil strel. Da ste videli sedaj razne frankovce, kako so ležli za — predsednikov stol. Orjunski so zapeli himno, ki smo jo seveda stoji poslušali — in nato so odšli.

Ne vem, čemu so se nekateri tako vznemirjali zaradi onih par beograjskih boljševikov, ki so hoteli terorizirati ves kongres. Če se ni v Subotici obsodil njih nastop, ne vem, čemu se je toliko obsojal nastop od nasprotni strani, ki je izrabila priliko, da jim je dala svoj odgovor.

Orožništvo je torej zavarovalo dvorano in pojedina se je nemoteno nadaljevala do pozne ure.

Služaj pa je nam živo predložil, kam plovemo, kakor je sploh bil ves novinarski kongres živa slika današnje Jugoslavije.

pridržane pravilniku. To bo vosejše ura-
lovati!

Vprašanj bolj podrejenega pomena, ka-
kor n. pr. tako zvanih internacionalnih
žolob, ki so istotako urejene po naj-
starejših vzorcih, se tu niti ne dotaknem.

TEŽKOČE DISKUSIJE.

Ze iz teh navedb, kakor nepopolne so,
sledi, da je ne samo pričakovati, ampak
tudi želeli najzvišnejše diskusije, v ka-
tero pa vstopamo zaradi pomanjkanja
motivov zelo nepravilni in neorjen-
tirani. Z ustinimi pojasnili pri parlamen-
tarni obravnavi se tudi ne bo dalo izpo-
polniti vse, kar se običajno pove v mo-
tivih, tudi če bi imel gospod minister
trikrat toliko ljudi krog sebe, kakor jih
ima, ne glede na to, da bi na ta način
ves material pri pomanjkljivosti naše iz-
vestiljske službe ostal tako dobro kot
rezervatni akt za gospode poslance, do-
daj, najboljši parlamenti na svetu sami
ne verujejo več, da imajo v strokovnih
vprašanjih izključni »poklic za zakono-
dajo«. Če se torej gospod minister na-
knažno ne odloči za publikacijo, potem

ne sme zameriti, če bodo strokovna kri-
tika, gospodarske in stanovske korporaci-
je zahtevale, da se jim dá dovolj časa
in prilike, da same pridejo na pravo sled,
kakor vedo in znajo. Da bo pri tem go-
spod Kumanudi moral prestiskati marsi-
kateri odtok, ki bi si ga bil z motivi
lahko prihranil, je njegova stvar. Jav-
nosti pa bodi rečeno, da se tako radikal-
na davčna reforma ne dela za eno leto,
marveč za daljšo dobo že zaradi neiz-
ogibnih organizatornih stroškov, ki so z
10 milijoni dinarjev, proračunjenimi samo
na zemljarino, še za to preizkako taksi-
rani, in da gospodarstveni organizem ne
prenese takih izprememb vsak hip, je
tudi jasno. Zlasti pri nas, kjer se menda
najbolj razburjamo za izenačenje, je tre-
ba pomisliti, da se dajo neenakomerno-
sti — če obstoje — odpraviti le na ta
način, da se pregravanjem pokrajinam
nekaj odvzame in natovori drugim, da
se pa za tako reformo tisti, ki bi dopla-
čali, ne bodo poganjali z enakim navdu-
šenjem kakor tisti, ki bi profitirali ali si
vsaj domisljajo, da bodo profitirali.
Pozor!

Dr. K. Š.

Kulturni pregled

Pred sezono

Hram slovenske Talije se zopet odpira,
kakor navadno z raznimi obljubami in na-
dami. Drugod se je sezona pričela že v
polovici septembra, Ljubljana prihaja z
začetkom oktobra. Repertoar je sestav-
ljen in je bil že objavljen, angažma je
zvečine izvršena in abonma menda tudi.

Po zaključku lanske sezone je bilo
vse naše časopisje enega mnenja o tem,
da so se slovenska in jugoslovanska dra-
matična dela upoštevala premalo. Dr. A.
Remec je pisal v »Slovincu«, da je »Na-
rodno gledališče« svoj program glede do-
mače drame izvedlo neznatno... »Res
je, da naša drama dela šele prve stopinje.
Vendar ne bo nikoli škodila, če se ji bo
zapiral pot na oder tako, kakor Shakes-
pearjev ni med peščico slovenskih avtor-
jev, ki pišejo za oder, vendar je med njih-
ovimi deli že sedaj tudi takih, ki so za
naše ljudstvo najmanj tolike važnosti ka-
kor nekaj nemških in čeških del, da o
drugih ne govorim, ki so se igrala ob
raznih jubilejih in brez njih.« — »Da goji
naše gledališče domačo dramo v prvi vr-
sti, je tudi zahteva slovenskih avtorjev.
Kako naj si dramsko slovo pri nas
opomore, če se bodo dela posameznih
avtorjev igrala takrat, ko se jim bodo
pisali že nekrologi? Kje naj se umetnik
uči, če svojega dela ne vidi v neprizanes-
ljivi luči za rampo? Drama, ki ostane ne-
igrana, je melodija, uklenjena v mrtve
note. Najelementarnejša pravica umetni-
kova je, da hoče besede tam, kamor delo
po svojem bistvu spada, pri dramskih de-
lih torej na oder. Kdor mu to pravico
brani, mu dela krivico, pa naj se še toli-
ko opravičuje, da delo ni za oder? Kar je
igrivih slovenskih del, naj se igrajo, dru-
go bo opravila kritika, publika in čas.«

»Gledališče ni samo sebi namen. Samo
sredstvo je, da gradi po svoje ob zgradbi
narodne kulture.«

Tako eden iz mnogih.
V »Slovenskem Narodu« je pisal Ivan
Poderžaj istotako: »Kako naj se razvije
slovenska dramska umetnost, ako avtor
ne vidi na oderu svojega dela, o katerem
je prepričan, da sme pred publiko?«...
»Sedaj slovenski avtorji menda ne stra-
daajo, pa vkljub temu ne morejo videti
svojih del na oderu, ako slučajno ne naj-
dejo »razumevanja« v Mariboru... »Na
vsak način je dolžnost vseh merodajnih
činiteljev, da odstranijo glede naše dra-
me gotove predsodke, ki so edina resna
ovira njenemu in gledališkemu razvoju.«

Podobno je pisalo tudi »Jutro« ob za-
ključku sezone.

Tudi glede oper smo čitali enako de-
bato. »Slovinci imamo že to prirojeno

slabost, da nam je vse naše zanič, vse
tuje izvrstno in s tem predsodkom sodi-
mo svoje dostikrat krivično. Naša dolž-
nost pa je, da podajamo svojim skladate-
ljem možnost, da nas seznanijo s svojimi
deli; pri tem moramo gledati le na delo
in ne na osebo. Kar je dobro — tudi pod-
črtavam besedico dobro — in izvrstno,
imej prvo mesto na našem oderu.«

Tako je pisal Severin v »Slov. Narodu«.

Pa tudi od strani uprave smo čuli ena-
ke misli. Takoj izpočetka je stalo v »Gle-
dališkem listu« napisano:

»Narodno gledališče se zaveda svoje
naloge, da mora gojiti v prvi vrsti doma-
čo, potem sploh slovensko in slednjič sve-
tovno dramo.«

Istotako se je glasil program novega
intendanta:

»Kdor me pozna, ve, da bom vedno
stremel za tem, da gojim kolikor mogoče
čisto in pravo umetnost, v prvi vrsti se-
veda domača in slovenska dela. Uverjen
sem, da se bo dalo najti mnogo lepih do-
mačih del, ki bodo našla poln odziv pri
naši publiku.«

Zdelo se nam je potrebno pred sezono
ponoviti te glasove, ki kažejo da se vsi
zavedamo naloge, ki jo ima narodno gle-
dališče do domače umetnosti.

Letos je 80 let, odkar je dobila sloven-
ska Talija svoj hram. Leta 1892. se je
otvorilo bivše dež. gledališče. Dobo 30 let
računamo eno generacijo. Generacija pred
to dobo spada v čase »Citelnice«. Ne
škodilo bi malo pogledati nazaj! Drugod
gledališča rada izrabljajo take prilike, da
ponovne starejši repertoar in podajo ne-
kak zgodovinski pregled. Tudi za nas bi
bil zanimiv tak pogled nazaj. Tak pregled
se je obetal za prvo sezono po vojni —
1918-19., a se ni izvršil. Prepričani smo,
da bi se ga tudi publika ne branila. Saj
opažamo povsod, celo po največjih odrh,
da se pojavljajo zopet starejše priljub-
ljene igre. Priznajmo, da smo si s tujim
in previsokim repertoarjem precej od-
tujili širšo publiku! Bilo bi prav, ko bi jo
privabili nazaj. Spomin na stare — lepe
ali nelepe — čase, bi marsikoga privabil
pogledat v novo gledališče. Marsikaj bi
se šele danes uprizorilo dobro in igralo
dobro.

Morebiti bi se dal »Večer v Citelnici«,
v katerem bi se ponovile kake značilne
dobre stvari iz one dobe. Na to bi sledila
vrsta domačih iger, ki so se z resničnim
uspehom igrala v bivšem dež. gledališču.
Bi vsaj videli, koliko smo napredovali!

Pred 50 leti je izšla prva slovenska
drama, Jurčičev »Tugomer« (1872). Za
tedanji čas nekaj velikega. In tudi danda-
ne še nekaj pristno našega, slavnostne-
ga, nacionalnega. Niti drugi nimajo tako

lepih del za slavnostne priroke. Seveda za
oder bi bilo treba nekaj črt — posebno
na koncu, pa to bi g. Šest znal že po svo-
je urediti.

Prihajamo s temi nasveti z najboljšim
namenom: naj bi domača slovenska in
zanjo predvsem jugoslov. drama dobila
našem oderu tisto mesto, ki ji gre. V
teh nadah začenjamo novo sezono.

S-a.

Janaček v Berlinu

Naše operne sezone bi se morale otvar-
jati s slovensko opero.

Čudno, kako težko je včasih pri nas
uvesti novega nezkušenega komponista.
Zlasti če je Sloven. Niti Smetanova
»Prodana nevesta«, ki je imela svojo
premierno v Pragi že leta 1868, ni mogla
priti na ljubljanski oder do 15. februarja
1894. Slovenci so pač čakali, da vprizore
»Prodano nevesto« prej na Dunaju. Sele,
ko je sijajno uspela leta 1893. na Dunaju,
so tudi ljubljanci začeli verjeti, da je
umotvor. Janačkova »Jenufa« leži v
opernem arhivu nevpripravljen za nekaj
let, dasi so jo peli tudi pred vojno že
na Dunaju. Sele za letošnjo sezono jo
obetajo znova.

Oskar Ble poroča iz Berlina, »Prager
Presse«, da je te dni v Berlinu priredila
trijica čeških umetnikov češki koncert.
Zlasti je vse prijatelje moderne glasbe
zanimal najnovejši, naglo zasloveli Ja-
načkov ciklus »Dnevnik izgubljenec«. Ble
primerja Janačkovo kompozicijo
»svobodnemu naturalizmu, ki se goji v
ruski glasbi. Tu ni zapletanja barvitih in
alteriranih akordov, nego se zopet uve-
lavlja melodični princip, in sicer v gla-
su, ki razvzuje stare narodne tone v
današnje občutje, ter pri klavirju, ki jem-
lje spremljevanje vseskozi slikovito, v
jasnih, ritmično urejenih linijah prav do
homofonije. Ble meni, da bodo Janačka
zelo posnemali, »ker je vsekar epoha-
len. Ta ciklus s svojo mešanico radosti
čutil, verske vesti, razbrzdanosti in lju-
bezni do domovine podaja majhno sliko
sveta v tonih, ki jih še nismo nikdar sli-
šali.«

Tako priznanje češkega skladatelja v
Berlinu opozori morda tudi naše glasbene
kroge na Leaša Janačka. Omenjeni ciklus
zahteva pianista, tenorja, altistko in ne-
vidnega ženskega zbora. (Glej »Prager
Presse« z dne 26. septembra, str. 5.)

Original in plagijat

V »Večerne Česke Slovo« piše Dra-
Resnično originalnih situacij je v istini
zelo malo in vsa svetovna literatura je
le varijacija nanje. Tu velja stari aforiz-
em Krausov, da ne gre za to, kdo je
imel idejo prej, nego za to, kaj je iz nje
naredil. Dopusčam tudi možnost tega,
čemu rekoje Francozi »Fausse recon-
naissance«, podzavesten spomin: avtor
pozabi na dojem iz katerega tujeja umet-
niškega dela, a po preteku časa se nanj
domisli. A mišli, da je to njegova izvir-
na ideja docela bona fide. Mnogo ljudi
je, ki imajo naravnost čudovito sposob-
nost, prisvajati si tuje misli. To lastnost
je imel baje tudi Wilde. Nekega dne je
sedel z Whistlerjem, ki je izrekel duho-
vit aforizem. Nato je dejal Wilde: »Ško-
da, da ni prišlo to meni na misel.« —
Whistler, ki je dobro poznal svojega pri-
jatelja, je odgovoril takoj: »Nič ne ma-
raj, Oskar, to ti že pride na misel.«

Sicer pa se zgodi resnično, da imata
dva človeka skoro isto misel. Literaturna
in umetniška zgodovina ima dokaj ta-
kih primerov. Zelo zanimiva plagijatska
historija se je zgodila med vojno na
Francoskem. Išel je jako uspešen ro-
man, čigar avtor je bil vseobče proslavl-
ljan. Naenkrat se je pojavila v novinah
vest, da je roman plagijat romana, ki je
izšel leta 1880. v Sidnej. Kmalu se je
oglasil nekdo, ki je imel pravi izvod te-
ga romana iz leta 1880. Toda proslavlje-

ni avtor je vendarle raztrgal, da je ro-
man njegovo izvirno delo. Nihče mu ni
verjel, a avtor je padel v težko melan-
holijo. Nenaadoma je prejele založništvo
s fronte dopis. Dopisnik je povedal, da
je v mali ročni tiskarni v Švici dal na-
tisniti roman imenovanega pisatelja s
starinskimi črkami ter ga dal datirati v
Sidnej leta 1880. Stori! je to iz maše-
valnosti, ker ga je bil avtor hudo razla-
lil. Sedaj, pred bitko, zroč smrti v obraz
pa priznava svoj čin! — Tako je bil av-
tor rehabilitiran. Gotovo je bila ta osve-

ta izredno rafinirana in ona najgostejša, kar
jih pozna zgodovina.

Tudi na Dunaju so imeli nedavno za-
nimivo plagijatsko afero. Mlad avtor je
dal v odlični reviji natisniti pod svojim
imenom poglavje iz estetike Jeana Paula
Krausa. Avtor, ki ima sicer dobro ime,
se je branil, da je storil to hoté, da bi
preizkusil literarno izobrazbo strokov-
njakov, čitateljev in kritikov ter da je
hotel obenem opozoriti na starega av-
torja, ki je tako postal zopet aktualen.

Sokolstvo — Sport

Po sokolskem zletu

Češki napredni dnevniki in sokolska
glasila so prinašali obširna poročila o
zletu v Ljubljani. Češko temeljitost in
smotrenost v organizaciji smo opazili že
v pripravah za zlet. Sokolski Vestnik je
priložil izčrpen popis političnega in go-
spodarskega položaja v Jugoslaviji, da je
mogel biti vsak sokolski izletnik zadost-
no poučen o naši državi. Izletna komisija
je zahtevala od vsakega izletnika izkaz-
nico, da je poslušal predavanja o Jugo-
slaviji v svojem ali v enem bližnjih dru-
štev. V vseh večjih društvi, kjer je bilo
več izletnikov so se vršili tudi jezikovni
kurzi za slovenščino ali srbohrvaščino.

Češki listi pišejo z velikim priznanjem
o zletnih dneh. Povdarjajo zlasti, kolik
pomen za nacionalno vzgojo v smeri ožje
zveze med Jugoslavlani in Čehi ima del-
stvo, da so poslali Čehi prvič izven svoje
zemlje tudi svoj naraščaj. Kritiko o se-
stavi prostih vaj za zlet je rahlo čutili iz
poročil. Popis razstave je kratek. Češka
kritika tudi ne odobrava, da so bili v
slavnostni sprevid uvrščeni tudi taki te-
lovadci v telovadni obleki, na katerih še
ni videti blagodejnega estetskega vpliva
telovadbe. Tu bi smela biti le izklesana
telesa starejših telovadcev, ki naj poka-
žejo občinstvu blagodejne posledice se-
stavne in redne telovadbe.

Mednarodno tekmo popisujejo v vseh
podrobnih fazah. O jugoslovanski vrsti
pišejo jako simpatično in odkrito prizna-
jo, da so jim Jugoslavlani najbolj resni
tekmeci v bodočih mednarodnih borbah.
Z bolešjo se dotikajo uradnega protesta
jugoslovanske tekmovalne vrste glede
štetja časa pri teku. Ta protest imenujejo
grenko »pilulko«. Izid tekme pa slavijo
kot zmago Tyrševega slovenskega sokol-
skega sestava nad telovadnimi sistemi
zapadne Evrope. Načelnik Č. O. S. dr.
Vaniček pravi: »vse eno nam je, ali bi
zmagali Jugoslavlani ali mi; glavno je, da
je v tej tekmi zmagal slovenski sokolski
telovadni sistem.«

Kot zmagač sta na prvem mestu Čeh
Pechaček in Slovenec Šumi z enakim šte-
vilom točk. Na drugem mestu je Stane
Derganc (Sokol I. v Ljubljani), na tretjem
dr. Klinger (Čeh).

Manifest kralja Aleksandra priobčujoje
češki listi dobesečno.

Veseliti se moramo uspehov našega So-
kolstva, o katerem smo prepričani, da bo
hitel z urnimi koraki za svojimi brati na
severu. V telesni tekmi smo se jim pri-
bližali, v sestavnosti organizacijskega de-
la v različnih področjih sokolskih nalog
pa seveda še daleč zaostajamo. Naša so-
kolska literatura, naše prosvetno delo je
še v povojih, naš vzhod in jug šele ysta-
jata.

Z občudovanjem moramo gledati na če-
ško Sokolstvo. Imajo sicer tudi močne
nasprotnike, toda ljubezen, zvestoba in
pošrtvovalnost premagajo vse. Obisk v
toliko tisočih pomenja zavednost in glo-
boko voljo služiti ideji, narodu in moči
vseh Slovanov.

Iz poslovnega odbora L. N. P.

(Službena objava.)

Verificirane so prvenstvene tekme
L. A. S. K. — Svoboda Ljubljana 4:2.
Slovan — Slavija 7:2, Slovan — L. A.
S. K. 8:1, Svoboda Moste — Slavija
5:0, Slovan — Svoboda Moste 4:1.
M. A. K. — Svoboda Maribor 2:2.

Radi sirove igre pri prvenstveni tek-
mi Svoboda Moste — Slovan se opomi-
nja S. K. Slovan. V ponovnem slučaju
se bo proti klubu kazensko postopalo.

Dopis S. K. Sparte glede prepustitve
igrišča za prvenstvene tekme se vzame
na znanje ter se pristane na stavljen
pogoje, t. j. 10 odstotna brutto inkasa
kot odškodnina za porabo igrišča.

Vsi klubi, ki bodo igrali prvenstvene
tekme na igrišču Sparta — Primorje, si
morajo zaščitati igrišče sami. Kateri klub
bo napravil določil poslovni odbor ter ob-
javi to potom službenih objav. Klub, ka-

Naj še omenim, da je bil na večerji
tudi znani Perz, svoj čas menda rav-
natelj meščanske šole v Krškem in
znan hud Nemec. Zdaj je urednik
nemškega lista v Novem Sadu.

V Novem Sadu izhaja tudi nam pri-
jazen madžarski list »Vajdaság«. Si-
cer prevladuje domače in beograjsko
srbsko časopisje. Novi Sad je danes še
velika zmes po jeziku in veri (pravo-
slavni, katoliki, protestanti, nazarenci,
unijati, židi itd.). Le počasi bo srbski
oziroma jugoslovanski element prevla-
dal nad jezikovno mešanico.

Novi Sad hitro raste in se okoli me-
sta razvija živahna industrija, ki ima
v okolici nekaj velikih tovarnih. Ogle-
dali smo si novo tvornico za serum,
ki bo eno največjih podjetij te vrste v
Evropi. Prof. Konjev, bivši vseuč. prof.
v Harkovu, nam je pojasnil nekaj važ-
nih stvari; ogledali smo si laboratorije
in hleve in smo se prepričali o veliki
važnosti tega novega podjetja. Prof.
Konjev sicer pravi, da se vrne v Ru-
sijo, kajti Rusija — pravi — ne more
živeti brez inteligence — a zaved sam
bo urejen po najmodernejšem načinu.
Zaposeljen je pri njem mnogo Rusov.

Kar me je v Novem Sadu najbolj za-
nimalo, je bila seveda Srbska Matica.
Njena hiša stoji najti na glavnem
trgu, da je ni težko najti. Ogledali smo
si pisarno z dolgimi vrstami portretov
predsednikov, odbornikov in čebotrn-
kov in knjižnico, ki hrani v sebi bo-
gate zaklade in se zdaj na novo ureja.
Z njo bo združena tudi ljudska knjižni-
ca, ki bo vršila prosvetno deio. Ta pr-
va slovan. Matica bo obhajala kmalu

svojo stoletnico; zato je v nji nekaj
častitljivega, starinskega v nasprotju
z modernim Novim Sadom, ki šumi na
trgu mimo nje.

V pristanišču ob Donavi stoji dolga
vrsta ladij: promet je zelo živahen.
Na drugi strani reke se dviga trdnjava
Petrovaradin. Zelo zanimiva trdnjava
rojstno mesto bana Jelačića. Ogromna
trdnjava, če hodiš po vseh teh nad-
zemskih in podzemskih utrdbah. Živ
spomin starih mrtvih časov. Z vrha je
lep pogled po slavonski planjavi, po
Fruški gori, na Novi Sad in na vo-
jvodinsko ravan. Mesteca samo je ohran-
jeno v svojem starem elegu. Tudi
obzidje še stoji, kakor je bilo. V sve-
tovni vojni je tu padlo mnogo srbskih
žrtev. Zdaj stoji tu srbski topovi in ti-
ho zdovje govori o strašnih časih, ki
so prešli zato, da bo novemu zarodu
mogoča pot v novo življenje.

Umetnost v Monakovem

Časa in pa denarja je treba za to reč.
Kdor nima niti enega niti drugega in si
je prisiljen vseh dvanaeststotih slik in pla-
stik (približno toliko so jih našli iz ka-
talogov), ki vise po raznih galerijah in
razstavah v Monakovem, ogledati v enem
tečaju, pride domov polmrtve od ragula
najrazličnejših dojmov; če se potem spo-
mnijo doma na Monakovo, se ti bo zabi-
skalo v glavi kakor futuristična mavrica,
iz katere le trudoma izluščiš predstavo te
ali one nesamezne slike.

Od sile je res te robe v Monakovem.
V Gliptoteki na primer — to je lepa stav-
ba v stilu grških templjev, nasproti ji
stoji čisto podobna nova državna gale-
rija, sredi med obema pa še Propileje, ta-
ko da se čisto grško počutiš v tistem de-
lu. No, v Gliptoteki stoji črnomarmor-
nate in bazaltaste egiptovske plastike od
XVIII. dinastije do Avgusta, potem grške
od arhaične dobe do III. stoletja, dalje
rimске, etruščanske itd. Tam imajo kipe
z egiptovskega timpanona — vse polno lu-
di, ki se grdo more, zabadaajo in koljejo,
zraven se pa tako ljubo smejlajo s tistim
arhaičnim, prihuljenim smehom, pa na
svoja telesa pazijo, da vedno ohranijo
lepe gladke linije v gibih in da se ne vidi-
jo mišice izpod kože... Čudni ljudje so bili
stari Grki... Potem tenejski Apolon, tista
znana Cerera, par Vener, Rondaninje-
va Meduza, katero je Goethe opeval, in
barberjski favn, vse mogoče je tam. Če
hočeš videti še slavne grške vaze, vidiš
rdečehrih piskrov do desetstotih v kleti
stare Pinakoteke, kjer so tudi tanagraj-
ske sohice in igrače, sploh miniaturne
plastike. Romanske, otoske, gotške in-
terijere, skrinjice, pohištvo, umetno obrt,
vse do empirija in »Biedermeierja« tiči
lepo v bavarskem narodnem muzeju, kjer
so vsako izmed 120 dvoran aranzirali v
drugem stilu z originalno opravo. Če se
kapriciraš na vzhodnoazijsko miniaturno
plastiko, jo imaš vse polno v neki mali
galeriji na Brienerstrasse, kar se pa tiče
slik, jih je pa gotovo vse preveč.

V stari Pinakoteki, ki je največja in
najimennitnejša monakovska lerija, so
zbrali oč predgiottovcev pa do Daumier-
ja vsako dobo. Šola in stil vsaj po ne-

kaj lepih eksemplarjev. Gotski, renesan-

čni in baročni Holandci so tam dobro za-

stopani, italijanska renesansa srednje.

Tizian in njegovi imajo posebno dvo-
rano, Rembrandt in Dürer sta dobro za-
stopana, še boljje Van Dyk, sploh, težko
si izmisliš ime iz zgodovine, ki ne bi tam
stalo vsaj pod eno sliko. Najbolj pa so
tam založeni z Rubens. Vse njegove ve-
likanske reči imajo, »Sodbo«, »Apokalip-
tično ženo«, »Amaconke«, »Boj z levi«,
»Sileno«, cel kup portretov, »Angeljčke«
— o to mrgoli stegen in bokov in kolen
in hrbtov, iz kota vsake slike pa gleda
nagajivi obrazček Helene Pourment. Ra-
fael so v Pinakoteki modro obesili poleg
Perugina, eh, Rafael je včasih užival več
ugleda, kakor danes! Silen vtis napravijo
v barvah žametne Van Dykove madone.
Kar tope se od mehkobe in zdi se ti, da
diše po čokoladi. Zunaj neke med manj-
šimi slikami vise nekatere Goyeve in dve
Grecovi sliki. Ene izmed teh dveh, »Sv.
Jakob«, napravi čisto moderen vtis, in si-
cer tako močnega, da ne moreš zlepa iz-
pred nje. Desno polovico glave ima sv.
Jakob tam na prvi pogled višjo kakor
Rafael, vsa kompozicija je na ta način pre-
maknjena in vendar je vse čisto pravilno
risano, kakor moraš ugotoviti po daljšem
predvarku. Tako inteligentnih slik in moč-
nih, kakor je tista, je še pri modernih
malo, vsaj za naš današnji okus.

Nova Pinakoteka je posvečena po ve-
čini nemškimi romantikom, klasicistom,
realistom itd. Kaj je omedlejšega na
svetu, kakor takle obilnini nemški klasi-
ci? Tam je človek hitro gotov. Boeck-
lin, no, Boecklin — ima še nekaj na sebi,
najbolj pikantne stvari so tam morda še

tri ali štiri Daumierjeve slike, med njim'

znani »Don Quichot«.

V novi državni galeriji so moderni
Nemci kakor tudi francoski klasični im-
presionisti zelo lepo zastopani. Trübner,
Corinth, Habermann, Leibl, Lenbach, Lie-
bermann so zastopani z dobrimi stvarmi,
Marees, oče moderne, ima svojo dvora-
no itd. Marees napravi vtis samo, če vi-
diš v njem prvega, ki je začel razglablja-
ti o problemu prostora in trodimenzionalne-
ga slikanja. Če bi ne bili med vse tiste
lepe Trübnerjeve in Lenbachove portrete
postavili Hildebrandtovih plastik, za naš
okus neznansih, po Fiedlerjevi estetiki di-
ščih, izdanih stvari, bi se človek v go-
renje Nemce skoro lahko zaljubil.

Tudi Francozi so prav dobro zastopani.
Monetov »Most« visi tam, Manetov »Zaj-
trk v ateljeju«, potem en Pisarro, nekaj
Corotov, sredi dvorane pa čepi na tleh
Rodinova »Čepeča« — kaj hoče več? O,
pa še več imajo. Gauguina spoznaš že
od daleč: Deklice z otoka Tahiti, velika
slika, ki je lepo dekorativna, sicer pa do-
sti prazna in bolj imenitna kakor »lepa«;
zraven visi Goghov lastni portret, potem
»Solnčnice« in znani »Pogled na Arles«.
Od Gogha pričakuješ dosti več vtisa, če
popreš v barvah še nisi nobenega videl.
Neki svetlozelenkast dojem zapuste nje-
gove reči v človeku, v tistih intenzivnih
barvah in »živečih« linijah pa ne najdeš
več posebnega ugodja. Današnji so nas z
vsem tem že preveč razvadjali. Podobno
je s Cezannom. Danes vsak več pričakuje
od njega in ko vidi njegove stvari, o ka-
terih je najmanj že vsak nemški in fran-
coski umetnostni zgodovinar napisal vsaj
en članek, če že ne knjige, se zdi človeku

A. Sinkovic nast
K. SOSS 43/T
Ljubljana, Mesni trg 19.

Naše domače zadeve

Anarhizem, Slovani in Slovenci

Nekdanji podban hrvatske deželne vlade in današnji pravi in redni profesor na hrvatskem vseučilišču v Zagrebu dr. Vinko Krišković, ki je najboljši poznavalec Anglije in duha angleškega naroda, je pravkar izdal knjigo esejev z naslovom **«Anglia docet»**.

Zagrebski **«Obzor»** je prinesel o tej knjigi zanimiv feljton, čegar uvod se glasi:

Nas Slovane obče smatrajo za anarhično pleme. To anarhično razpoloženje, ki ni pravzaprav nič drugega, nego do absurda realiziranje pojma svobode, se opaža bolj ali manj na vseh področjih življenja slovanskih narodov. V vsem smo nagajeni pretiravati. Ta prvotni elementarni anarhizem Slovanov se ne javlja samo na političnem polju, o čemer pričajo kronike vse tam od Nestorja letopisca pa gotovo tja do naših dni. Ta slovanski anarhizem se javlja tudi na področju etike in morale, socialnem in ekonomskem. Le zastopnik anarhično predstavljen rase je mogel ustvariti Ras-kolnikovca, tega največjega anarhista etike.

Ruski nihilizem in Tolstega krščanstvo sta tudi manifestaciji anarhističnega razpoloženja. Niti ni čudež, da so kubizem, futurizem in vsi ostali sočasni -izmi — same posledice ene želje, zavreči vsakršni red in razvoj, torej anarhija tudi v umetnosti — zavreči največjega terena v Rusiji, ki je še vedno najčistejši predstavnik Slovanstva. Dokazuje za ta primarni anarhizem in stvarih politične narave je odveč naštevati: obilo jih je v zgodovini vsakega slovanskega naroda. V besedah stare kronike, s katerimi so predstavniki severnih Slovanov pozvali na vlado vodje neslovanskih Varjagov: **«Zemlja naša je prostrana in bogata, a mi je ne znamo vladati»**, je obsežna vsa tragedija, ki izhaja za Slovanstvo iz njegovih anarhističnih nagibov.

Od časov starih kronik pa do dandanes se je izpremenilo marsikaj, toda anarhistično bistvo slovanskega mišljenja še vedno ni prestalo s svojim uničevalnim delovanjem. Najzgovornejši primer nam je današnja Rusija, a bodimo iskreni, tudi naša dezolantna sedanost. Samo s stoletno nacionalno odgojo je mogoče odstraniti ta anarhizem, samo resna politična vzgoja vse nacije more vcepiti narodu čut za samodisciplino, razumevanje realnega in praktičnega dela, duh pozitivizma, ki edini more prinesiti uspeha v «borbi za življenje», kateri so podvrženi narodi prav tako, kakor poedinci.

Ta nacionalna vzgoja je borba; le na mukah, stoletnih mukah vise grozdi. Podpiranje razvika pozitivnih stremeljenj, podrezovanje in uničevanje pogubnih vej nacionalnih teženj, pobijanje nesrečnih vplivov tujstva, razvijanje pojmovanja realnosti, delo ne po abstraktnih fantazmagorijah, nego po dosežnem racionalnem idealu, to vse so pravci odgoje naroda.

Morda ni bilo momenta v vsej naši historiji, v katerem bi se toliko občutile pogubne posledice nepolitičnega odgoja nacije, in ni bilo časa, v katerem je bilo treba tako odločno pobijati in izkoreniniti slabosti atavizma, nego dandanes. —

Anarhizem, Slovanstvo in Slovenci! — Menda je največje anarhizma v Slovincih.

Najstarejša slovenska plesarska in ičarjska delavnica **IVAN BRICELJ**, Dunajska cesta 16, se priporoča. Izvršitev točna, cene zmerne.

Odtod naša strašna razcepljenost, nedisipliniranost, večno royarjenje, večni neuspehi.

Dr. A. R.

Mariborsko šolstvo

Maribor, dne 28. sept.

Ako motrimo objektivno slovensko notranjo politiko iz zadnjih dni, moramo priznati, da se ista izčrpa skoraj v enem samem boju, več ali manj prikritem, za ustanovitev, oziroma onemogočenje mariborske oblasti. Lahko rečemo, da so v tem boju iz umiljivih vzrokov Ljubljancani v enem taboru, Mariborčani in za njimi skoro brez izjeme vsi prebivalci bodoče mariborske oblasti, v drugem taboru. Kmalu po prevratu se je naskrat čutila tekma med Ljubljano in Mariborom, ki je poprej sploh ni bilo in bi imeli isto brezdomno tudi sicer, čeprav bi ustava ne prinesla samoupravi in z njimi od Ljubljane neodvisno mariborsko oblast. Poleg vednega zapostavljanja, ki ga je čutil Maribor, je namreč to tekmo povzročal zlasti močan razvoj vsega narodnega in gospodarskega življenja ob severni meji, ki pa se je vsled številnih zaprek večinoma sam v sebi dušil. Za Maribor bo treba na vsak način večje pozornosti in podpore s strani države. Naše razmere se mi zdijo kot novo, kipeče vino, ki se ne da zapreti v sodu. Treba mu je zraka in umne gospodarjeve pomoči, da se razvije v čisto, rujno kapljico.

To splošno sliko hočem podpreti s površnim pregledom razvoja in sedanjega stanja mariborskega šolstva, katero bom podprl tudi s statistiko, kolikor mi je bo mogoče dobiti pri šolskih vodstvih. In ker je postal Maribor po prevratu predvsem važno narodno-gospodarsko središče, ki potrebuje vsled tega dobre strokovne šole, pričnem s

trgovsko šolo.

Obmejno mesto, kjer se razvija importna in eksportna trgovina ter industrija, rabi mnogo strokovno usposobljenega uradništva in trgovski naraščaj dobre strokovne naobrazbe, ki je Slovenci v Mariboru po prevratu seve nismo imeli. Bilo je torej skrajno potrebno, da se je 1. oktobra 1919. ustanovila v Mariboru zasebna dvorazredna trgovska šola s pripravljalnim razredom in prvimi letnikom, ki je dobila v spomladi 1920. pravico javnosti, 1. junija 1920. pa je bila podzavljena. V šolskem letu 1921. je imela šola že pripravljalni razred, v prvem letniku vzporednico za deklice in drugi letnik. Leta 1921.-22. pa sta imela že oba letnika vzporednico za deklice.

V tekočem šolskem letu 1922.-23. ima prvi letnik že dve vzporednici za deklice in drugi letnik eno, skupaj 182 učencev in učenk, slednjih 113. Okrog 50 učencev in učenk pa je moralo ravnateljstvo odkloniti, ker ni bilo potrebnih učnih prostorov in zadostnega inventarja. Učiteljski zbor šteje poleg ravnatelja Dolenca še 6 rednih in 5 pomožnih učnih moči. Nastanjena je šola v šolskem poslopju na Zrinjskega trgu, kjer je najelo prostore od občine ministrstvo za trgovino in industrijo, oddelek v Ljubljani, kateremu je šola podrejena. Zanimivo je, da je za popolen pouk na tej trgovski šoli dovolj kredita, medtem ko so se morali na srednjih šolah na vse mogoče načine utegniti.

Naročajte dnevnik „Jutro“!

Statistični pregled učencev in učenk je v več ozirih karakterističen za mariborske razmere. Učencev je letos 69, učenk pa 113. V mestu in tudi na deželi je vedno več inteligentnega ženskega naraščaja, ki si mora sam služiti kruh in ker absorbira učiteljske le neznatno število, silijo v pomanjkanju drugih primernih zavodov vse v trgovsko šolo. Od 182 gojencev in gojenk je samo 57 trgovskih in obrtniških otrok, vsi ostali so iz drugih stanov; 86, torej največ, je otrok javnih nameščenec, ki skušajo pri sedanjih bedi spraviti svoje otroke čim prej do kruha. Nemške narodnosti je le 27 učencev, vsi ostali so Jugoslovani. V Mariboru rojenih je 30 odst., v političnem okraju Maribor 13 odstotkov, v ostali Sloveniji 30 odst. in 23 odst. iz Julijske Kraljine. V Mariboru je namreč zelo številno zastopani primorski element.

Razmere zahtevajo, da se tej važni šoli omogoči še daljni ugodni razvoj in bi bilo želeli, da se neprijetni spor z državnim ženskim učiteljskim za prostore za obe strani ugodno reši. O ravnatelj Dolenec, ki mi je dal radevolje gornje statistične podatke, je mnenja, da je v Mariboru nujno potrebna, zlasti za moški trgovski naraščaj, trgovska akademija. Želel bi, da dobi ta ideja v interesu razvoja naše slovenske trgovine v Mariboru, ki ravno vsled pomanjkanja višje trgovske naobrazbe in tradicij še daleč ne dosega nemške, čim prej konkretne oblike. Sploh bi potrebovali v Mariboru še mnogo strokovnih šol, zlasti tehničnih, ker bomo sicer še desetletja izročeni na milost in nemilost nemških strokovnjakov, o čemur nam kaže skrajno žalostno sliko industrija na Tenzu pri Mariboru: razen nekvalificiranega delavstva so sami Nemci in drugi tujci.

Meščanska šola v Žalcu

Merodajni činitelji žalski so prejeli od višjega šolskega sveta v Ljubljani te dni odlok, da ostane ukinitve I. razreda meščanske šole tako dolgo v veljavi, dokler zainteresirano prebivalstvo ne jamči in dokaže, da hoče meščansko šolo v Žalcu postaviti in vzdrževati.

L. Mikuš
Ljubljana
Mestni trg 15
izdelovatelj dežnikov
Na drobno! Na debelo!
Zaloga sprehajalnih palic.
18 Popravila točno in solidno!

Divjačina
kakor srne, zajce, fazane, trocke, divje race, sluke itd. v vsakem času po najpovoljnejših cenah kupuje
E. VAJDA
veletrgovina z divjačino in perjadjo
Čakovec, Medjimurje.
Brzobjavni naslov: **Vajda Čakovec**.
Interurban telefon št. 59. 48

Lokomobile.
Badenija lokomobile, nove, iz tovarne, 20/26/34 P. S., se prodajo za 1.000.000 kron. Na zahtevo natančna pojasnila. 3369
M. PODLESNIK,
Altötting, Ober Bayern.

Če se pa po preteku enega meseca izkaže, da bo meščanski šoli manjkalo tudi potem kar ji je manjkalo do sedaj, namreč potrebnih prostorov za pouk in jamstvo za vzdrževanje, potem bo mogel I. razred ostati ukinjen in nihče ne ve, ako bo v bodočnosti še kdaj misliti na popoln zavod.

Višji šolski svet daje v odloku tudi nasvete tako glede zidave, kakor tudi glede trajnega vzdrževanja meščanske šole.

Ker je obstoj meščanske šole v Žalcu za Savinsko dolino velike kulturne važnosti, se nam zdi potrebno, da o tem važnem dejstvu seznanimo širšo javnost — vso naše prebivalstvo Savinske doline — da bo o stanju, kakor tudi v nevarnosti za obstoj, ki šoli danes preti, informirano, da slučajno trajna ukinitve šole sploh ne bo ostala na krivdi žalskih merodajnih faktorjev temveč krivda vseh onih prebivalcev Savinske doline, ki so na obstoj za nas toliko važnega zavoda visoko zainteresirani.

Odlok nam torej jasno pove, da je namestitev meščanske šole v sedanjih prostorih tukajšnje osnovne šole popolnoma izključena. Treba je na vsak način na sedanje šolsko poslopje vzdigniti ali nazidati drugo poslopje ali pa prizidati, sicer je obstoj meščanske šole onemogočen.

Zupan žalskega trga je v imenu žalske občine tukaj se mudečemu referentu višjega šolskega sveta g. dr. Majcenju odločno izjavil, da ne more prevzeti odgovornosti, da bi žalska občina zamogla sama prenesti to veliko breme, ki bi se s tem napretilo žalski občini.

Ta njegova odločna izjava je rodila zgorajšnji odlok, ki nas je silno presenetil in razočaral.

Odločili smo se, da storimo vse, kar je potrebno, da nam ostane meščanska šola v Žalcu ohranjena.

V Žalcu se je konstituiral tozadevni odbor, ki je prevzel velevažno nalogo, da seznanijo širše občinstvo s sedanjim položajem meščanske šole, kakor tudi v načrtu, ki ga hoče izvesti v svrhu nadaljnjega obstoja meščanske šole.

Ta odbor bo v razširjeni obliki priredil prihodnjo nedeljo, t. j. dne 1. oktobra t. l. v sedmih okoliških občinah, in sicer v šolah Petrovca, Pernov, Gotovlje, Griže, St. Peter v Savinski dolini, St. Pavlu in Polzeli shode, na katerih se bo razpravljalo edino vprašanje: **Obstoj meščanske šole v Žalcu.** V vsak navedeni kraj pošlje žalski šolski odbor po enega ali več poročevalcev, ki bodo zainteresiranim udeležencem tolmačili pota in sredstva, da se omogoči zidava primernih prostorov za meščansko šolo v Žalcu.

Upamo, da bodo šolska vodstva, kakor tudi duhovščina in županstva skrbela za primerno udeležbo, da nam bo možno zainteresirati široke plasti našega naroda s tem vprašanjem, ker smatramo meščansko šolo za kulturni zavod, ki je namenjen vsemu ljudstvu, hrepeneč po višji izobrazbi.

Nadalje bodo morale imenovane občine, kakor tudi trška občina žalska sklopiti o prispevkih za dozidavo na sedanje ljudskošolsko poslopje. Pričakujemo, da bodo občinski odbori imeli dovolj zmisa o tej zadevi ter priskočili mali žalski občini s primernimi denarnimi prispevki, kakor tudi s naturalijami, kakor lesom, opeko itd. na pomoč, ker se ravno s naturalijami izdatno znižajo stroški stavbe.

Odmerjen je le kratek rok enega meseca, v katerem mora višji šolski svet biti obveščen in imeti v tem času tudi potrebne garancije, da isti tudi lahko brez nadaljnjega odloka takoj zopet otvori I. razred meščanske šole, ki je do sedaj ukinjen.

Učenci ter učenske, ki hodijo začasnoma v osnovne, oziroma meščanske šole v Celju, bodo potem zopet takoj sprejeti v I. razred meščanske šole v Žalcu.

Prebivalstvo s tem še enkrat opozarjamo na nevarnost, ki ogroža meščansko šolo v Žalcu ter ga prosimo, da se v velikem številu udeležijo naših shodov.

Prepričani smo že danes, da bo prebivalstvo Savinske doline našlo za dosego našega kulturnega namena dovolj razumevanja in storilo vse, kar je potrebno za pozitivno rešitev našega meščanskošolskega vprašanja. Šolski odbor.

Prometni zavod za premog

d. d.

v Ljubljani

prodaja

iz slovenskih premogovnikov
velenjski, šentjanski in
trboveljski premog

vseh kakovosti, v celih vagonih po originalnih cenah
premogovnikov za domačo uporabo kakor tudi za
industrijska podjetja in razpečava

I^a čehoslovaški in angleški koks
za livarne in domačo uporabo,
kovaški premog, črni premog
in jajčne brikete.

Naslov:

16

Prometni zavod za premog, d. d. v Ljubljani, Miklošičeva c. 15/II.

Šoloobiskovalci!

Izdelujem vse telovadne potrebščine, in sicer: bluže, krila, hlače za ženske, platnene in triko, telovadne hlače za moške, čevlje vseh velikosti, in to vse po meri in naročilu

tekem 24 ur.

Se priporoča

3381

Peter Capuder

Vidovdanska (preje Radeckega) cesta 2.

PARADIZ
sta bila brez obleke

Adam in Eva

sedaj tega ni treba, ker se dobe vsakovrstne

obleke za gospode,
dame in otroke

v trgovini

O. BERNATOVIC
Ljubljana, Mestni trg 5-6

Tužnim srcem naznanjamo, da je naš predobri soprog, oče, brat, stari oče, oziroma tast, gospod

Ivan Kavčnik

predsednik višjega deželnega sodišča v Ljubljani

danes zjutraj ob 1 uri po dolgi, mučni boleznii boguvdano izdihnil svojo blago dušo. Pogreb nepozabnega pokojnika bo — ponedeljek dne 2. oktobra t. l. ob 4. uri popoldne iz hiše žalosti, Karlovska cesta št. 30 na pokopališče k Sv. Križu.

V Ljubljani, dne 30. septembra 1922.

Cecilija Kavčnik roj. Pirnat,
soproga.

Bela Suble roj. Kavčnik,
Dr. Janko Kavčnik,
Vladimir Kavčnik,
Leon Kavčnik,
otroci.

Milan in Janek,
vnuka.

Dr. Milan Šubto,
Helena Kavčnik roj. Sayer,
Vilma Kavčnik roj. de Thierry,
set in sinuhe.

Brez vsakega posebnega obvestila.

3378

Domače vesti

podstropne, dve z blizu mesta, kupim. Ponud
ko koncertijo. Cena pod «Kupec 42» na upr
a kran. 800.000 K. «Jutra», 33

Ljubezen na počitnicah

Roman.

Tuska se je ugriznila v ustnice. Ogorčeval je je cinizem tega človeka... Jaz, Snapeja in ta tretja... z vsemi tremi se veže hkratu, z vsemi se igra, kakor s cveticami, ki jih je malo prej metal njej v naročje, je razmišljala vsa potra.

Igralec pa kakor da ni opazil njene tuge. Ruval je cele kope cvetja in rastlinja ter jo obmetaval z njim, da je jedva mogla dihati. Pri težkih prehodih preko posekanih debel jo je z siljivo pozornostjo podpiral.

Nakrat je zaklical s čistim, pevajočim glasom:

«Pital... Pital...»

Prišla sta do vrha.

Pita je sedela kakor Budha v globini voza. Niti ozrla se ni na došleca.

«Jej, jej... kako grdo gleda!» se je šalil igralec. Uslužno je pomalal Tuski vstopiti v voz ter se ni več brigal za Pito. Vso vožnjo je bil izredno uljuden in skrben. Ljubeznivo je dajal Tuski cvetja, ja zavijal v pled ter jej pravil jako zabavne in duhovite anekdote.

Tuska je pozabila na Snapejo, na tujranji poljub, na ono, ki ima priti... slišala je samo glas Porzičkega, videla njegove temne oči, vesela, rožna usta. «Včeraj v tem času smo se tudi tako vozili,» si je mislila, «sedaj se vračamo, a — jutri...»

Porzički je umolknil in je dolgo prodirno gledal Tusko.

Ta pogled je vzbujal v njej isti občutek, ki ga je imela takrat, ko je pritisnil svoja ustna na njene lase. Strela se je.

Igralec je umaknil svoj pogled in je zaprl oči.

«Ako človek gleda žensko in zamišlja nato, jo vidi šele prav dobro pred seboj... To je jako lepo,» je dejal.

In odprl je oči, da bi se je iznova pogledal... Ponovil je to večkrat.

Na Pito sta oba docela pozabila.

«Kadar pridem v Varšavo,» je začel nenadoma, «vas posetim, da polizvem, ali se še spominjate, kako vzhaja solnce pri Morskem očesu.»

«Kako bi bilo mogoče kaj takega pozabiti!» je odgovorila z rahlim usmevom.

«Bravol! To je napredek. Torej je ostal?»

«Kaj?»

«Vtisk.»

«Kaj mislite, gospod, da se vtiski pri ženeh tako hitro zabrišejo kakor pri moških?»

«Ne vem. Presojati morem druge moške le po sebi, in vem, da so pri meni vtiski lepo po vrsti urejeni, kakor pri vas rokavičke v kaseti. Ko bom star, privlečem drugega za drugim na dan, razprašim jih in bom živel od njih. Tudi današnji izlet pride med te spomine.»

«Eden izmed tisočerihi.»

«Ne! Imel bo posebno mesto, ker je eden izmed najlepših, morda najlepši!»

Vprl je vanjo svoje črne oči in jo gledal... dolgo. Tuska je hotela nekaj odgovoriti. Ali hitro se je kočila ustavila.

«Ze?»

Začeli so vstajati, se osvoboditi ple-dov, cvetja, jopičev.

Iz kočje jim je prihitela s težkimi koraki Obidowska nasproti. Obrnila se je k Porzičkemu.

«Kar hitro pojditel!»

«Kaj pa je?»

«Gosta imate.»

«Kdo? Morda...?»

«Da!... Da!...»

«Ali je prišla?»

«Se včeraj, ko ste bili pri Morskem očesu.»

Ni možno opisati radosti, ki je razžarila igralčev obraz. Urno je pograbil svoj pled in par cvetic ter planil proti koči.

«Prosim vas, plačajte voznika, milostiva, obračunava potem,» je zaklical v naglici Tuski.

Odgovorila ni ničesar. Ko je šla v svoje sobe, se jej je zdelo, kakor da stopa v nekaj grob. Spremljala jo je gostobesedna gospodinja, ki je nesla njene stvari in pripovedovala, da bo «gospa našega gospoda» spala v njegovi sobi; on pa se preseli za ta čas v čumnatu poleg, ki je prav tako čedna kakor izba.

Tuska ni hotela ničesar več videti in ne slišati. Pretrgala je daljše pripovedovanje z besedami:

«Prosim vas, nehaite, boli me glava!»

Ko je ostala Tuska sama s Pito, je sedla za mizo, da zopet napiše možu pismo, še otožnejše, še mračnejše od prejšnjega.

«Vem,» je pisala, «da bi naju bi-vanje v Zakopanem v drugačnih raz-

merah moglo zopet postaviti na noge. Toda ali smeva samo sanjati o tem? Hudo je na svetu ljudem, ki morajo računati z vsakim grošem. Niti bolni ne smejo biti, ker to je potrata. Zato rajša takoj odpotujem, in Te prosim, da naju pričakuješ te dni. — Ne smeš se pa čuditi, ako morda izgledava slabše nego pred odhodom. Vkljub največji štedljivosti sva se morali odreči marsičemu, kar bi bilo zdravju potrebno...»

V tem tonu je nadaljevala Tuska še dolgo... dalje kakor običajno. S temi jeremiadami na naslov moža je omamljala samo sebe in svojo bolelost.

Vstala je iz mize in stopila k oknu. Gospa Warchlakowska je sedela na verandi; poleg nje dama v angleškem kostumu, dunajskem klobuku, pariški spodnjici in s kavkaškim pasom, v la-seh laško kamejo ter oblečena v zakopanski jopič. Mama Warchlakowska je pozorno gledala preko svoje lornjetke v Tuskina okna in je ironično nekaj pripovedovala dami v zakopanskem jopiču. Deklice so sedele po vrsti, pletle girlande iz smrekovih vejic in strigle z ušasi, kakor konji na lanchi.

Mahoma se je Tuskina pozornost obrnila drugam. Iz veže je stopil Porzički z neko damo. Obraza ni mogla videti, ker je igralec takoj razpel solnčnik, da obvaruje damo solca. Spoznala je samo toliko, da je vitka ter lahke, odločne hoje. Govorila sta jako živahno, kakor da si imata prav mnogo povedati.

Tuska se je čutila nenavadno osamljeno in zapuščeno. Pita je sedela v sosednji sobi čedno umita in počesana in je listala — gotovo že stotič v knjigi «O Krasiji in kraljeviču». Mati bi bila rada stopila k otroku in mu rekla kaj toplega. Ali enostavno ni vedela, kako naj začne.

«Mumija,» si je mislila, gledajoča negibni hčerkin profil, «prava mumija!»

Umila se je, počesala in oblekla v domačo haljo. Nato je odprla kovčeg in je začela vanj vlagati perilo. Pita je gledala izpod čela na to početje, a ni rekla ničesar in se ni premaknila z mesta.

Toda ta molk, ta hladna atmosfera je začela sčasoma daviti Tusko. Šla je v vežo, odondod na dvorišče proti koči Obidowske. Hotela je govoriti s komurkoli že. Šla je žena k ženi v ne-jasni slutnji, da najde njena bolelost odmeva...

«Kaj bi rad, Ali naj grem na pošto?» je vprašala gospodinja, ko je opazila pismo v Tuskinih rokah. Ne da bi čakala odgovora, je pristavila:

«Tako vstane Jožek in ga ponese.» Videča, da Tuska stoji, jo je smatrala za gosta.

«Sedite, gospa, prosim!»

Mehanično je sedla Tuska na trinožnik ob kamini. Na eni izmed postelj je zagledala Jožka Obidowskega, trdno spečega.

«Ali je vaš mož bolan, ker spi?»

«Naj spi, da se žganje izkadi iz nje, ga,» je odvrnila Obidowska ter je z ljubečim pogledom objela krepko postavljeno mladeniča.

«Ali je pijan?»

«Sama sem mu dala piti, da bi ne letal po gorah. Tako imam vsaj mir.» Tusko je obšla zana.

Težko, dušče dihanje spečega je motilo tiho temne koče.

«Ali, žena, zlo delate; pomislite, navadite ga pijančevanja!» je dejala Tuska.

«Pa ga naj! Da le ni hušega!... Naj pijel!»... Vprla je vanj svoje velike, plameneče, tužne oči... «Naj pijel!»...

Še včeraj je lahko in okretno begal po stezicah, tako ozkih, da ni bilo na njih mesta za dve stopinji, poleg njega prepad, nad njim božje nebo. Dvigal se je po visokih grebenih vedno višje in višje, vpiral svoj pogled v zobate, gole strmine, za njegovimi pogledi hitela njegova duša in vzklikal je:

«Ve, moje! Moje!... Hej!»

Od časa do časa ga je prevzela radost, da živi, da je tako silen, gibek kakor divja koza na planini. In vikal je, vriskal, a glas njegov, izraz velike njegove sreče, je plul daleč tja in se vračal v odmevu še srečnejši, silnejši, mladostnejši...

Tako je bilo... A sedaj hrope tu v zaduhli, temni koči. Ob njegovem vznožju pa straži njegova, od strasti in solca razpaljena žena in vpira vanj svoje plameneče črne oči.

«Naj pije... Naj spi!»...

Tuska je čutila, da zavzemajo v tej koči lastne zadeve preveč mesta in torej ne more najti tu njena samotnost nikakega zavetja. Vstala je torej in dejala že na pragu:

«Hotela sem vam samo povedati, da odpotujem te dni.»

Obidowska je v hipu pozabila na Jožka in na svojo življenjsko tragedijo ter je samo videla, da jo hoče prikrajšati za sezonski zaslužek.

«To ne pojde tako lahko,» je rekla in namrščila obrvi. «Stanovanja oddajamo samo za vse poletje.»

«Sobe so vendar plačane, torej v boste imeli nikake škode.»

«A postranski zaslužki?»

Tuska se je lotila nepopisna nevolja. Naglo je ostavila kočo in se vrnila v svojo sobo. Šla je k svoji postelji, se zavila v pled in legla.

«Zaspali,» si je mislila, «nič misliti, to bi bilo najlepše.»

Zamižala je, a videla je pred seboj vedno isto:

Ona dva, ki sta šla po cesti, veje zlati od solca, tako tesno drug ob drugem, tako prav nič «lesena».

Prevzela jo je velika bol. Zakopala je svoj obraz v blazino in ležala nepremično dolgo... dolgo.

— — — — —

Zaslišalo se je trkanje na vratih, takoj nato je vstopil nekdo. Zašumela je obleka, zadonel je njegov moški glas:

«O, gospa spi...»

Tuska je skočila s postelje.

«Ne, ne, saj ne spim!»

Pred njo je stal Porzički, poleg njega žena v črni obleki in črnem klobuku. Tuska se je zagledala v črne oči, prav take kot so oči Porzičkega, v bled, podolgast od temnoplovih las obrobjen obraz, v dobrohotno smehljajoča ženska usta; življenje in usoda sta jo pač naučila tega otožnega smehljaja.

Vprašujoči pogled Tuske je begnil k obrazu Porzičkega, ki je predstavljal ponosno in veselo:

«Moja mamica!»

S srca, z duše, z oči Tuske je zrknila črna zavesa. Vsa razsolnila jo je ta beseda. Z nenavadno prisrčnostjo iztegnila roke:

«O, kako me to veseli!» In v dražestni zadregi je poklicala hčerko:

«Pita, mama gospoda Porzičkega!»

Belorožnata lutka je prišla v sobo.

Črne, dobre oči in topli nasmeh sta objela mili postavi Tuske in Pita. Mahoma je postalo gorko, jasno in prijetno, kakor da je kdo v osamelem dvoru odprl okna in spustil vanj vonj beza in jasmína.

(Dalje prihodnjč.)

2063

„Tribuna“

tovarna dvokoles in otroških vozilov. Velika zaloga dvokoles, motorčkov, otroških vozilov, šivalnih strojev, pneumatike in strojnih delov.

Ljubljana, Karlovska cesta št. 4, Stari trg št. 28. 76

Hiša

3349

na krasni legi v periferiji Ljubljane, pripravna za vsako obrt ali trgovino, z 12 stanovanji, štirimi lokali za gostilniško obrt, tremi kletmi, skladiščem, velikim gospodarskim poslopjem, gostilniškim in zelenjadnim vrtom, z vodovodom in električno razsvetljavo, se prodaja pod ugodnimi pogoji. Naslov in čas pri upravnistvu „Jutra“.

TVRDKA GRIČAR & MEJAČ

zaloga oblek za gospode, dame in otroke

se je preselila iz Prešernove ulice šte. 9 v Šelenburgovo ulico šte. 3

:--: vogal Knafove ulice. :--:

3374

Zaloga klavirjev in pianinov

najboljših tovarn Bösendorfer, Czapka, Ehrbar, Hülzl, Sohweighofer, Original Stingl itd. Tudi na obroke.

JERICA HUBAD, roj. DOLENC, LJUBLJANA, Hilsérjeva ulica 5.

Največji davki

29

katere plačate, Vam nastanejo, ako ne gledate na to, kjer nakupujete, izgubite denar in imate poleg tega večkrat še sitnosti. Poizkusite enkrat z ilustriranim katalogom tvrdke H. Suttner (imetnik Henri Maire) v Ljubljani št. 6. Ta Vam svetuje resnično dobre ure, specialne znamke »IKO« iz lastne tvornice v Švici, kakor tudi druge dobre žepne ure, zapetne ure, svetilne in stenske ure, verižice, prstane, zapetnice, uhane, namizno orodje, krstna in birmeska darila in vso drugo zlatnino in srebrnino. Pa tudi porabne predmete, kakor n. pr. škarije, nože, britve, lasestrizne in brivske stroje, steklorezce, doze za tobak, svalnice in smodke, nažigalce in denarnice kupite dobro in ceno pri tvrdki:

H. SUTTNER (imetnik Henri Maire) v Ljubljani št. 6.

„SLOGRAD“

slovenska gradbena in industrijska d. d.,

Brzjavaj „Slograd“. Ljubljana. Telefon šte. 180.

Tekoči račun pri Slovenski eskomptni banki v Ljubljani.

Tehnična pisarna v tovarni Keršič, Spodnja Siška, Frankopanska cesta šte. 151.

Izvršuje: stanovanjske hiše, trgovska poslopja, moderne industrijske zgradbe, betonske in železobetonske konstrukcije, vse vrste vodnih naprav na podlagi 25 letnih izkušenj

Specijaliteta: železobetonske cevi za vodne naprave in vodovode.

Zastopa: Patent dr. inž. Empergerja za izorševanje konstrukcij iz armiranega betona z litoželeznimi oložkami za visoke tlačne napetosti (kakor pri skladiščih, „silo“ mostovih in podobno).

Izdeluje: vse vrste tehničnih projektov in statičnih proračunov.

Najstarejša špedicijska tvrdka v Sloveniji

R. RANZINGER

Ljubljana špedicijska pisarna Jesenice

Podjetje za prevažanje blaga južno železnice. Brzovozni in tovarni nabiralni promet iz Avstrije in v Avstrijo. Zavarovanje. Podjetje za prevažanje pohištva. Skladišče s posebnimi zaprtimi kabinami za pohištvo.

Brzjavaj: Ranzinger. Interurban telefon 60.